

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 15 OCTOBER 1947

No. 1588

COMMISSIE VAN REDACTIE:*H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen;**F. de Vries;**J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).**Assistent-Redacteur: A. de Wit.***INHOUD:**

	Blz.
De artikelen van deze week	815
Uit buitenlandse bron	815
Dollarschaarste en prijsaanpassing door <i>Prof. Dr J. Tinbergen</i>	816
De waarborging der monetaire en financiële uitheemse belangen in Indonesië door <i>Mr D. J. Hulshoff Pol</i> ..	817
Financiële betrekking van het Rijk tot de provincies en de gemeenten door <i>Prof. Mr C. W. de Vries</i> ..	818
Prijsbeheersing en detailhandelsmarges door <i>B. J. Wijnbeek</i>	820
Petroleum in het Nabije Oosten door <i>F. S. Noordhoff</i> ..	822
Boekbesprekingen:	
<i>Dr A. Troop, De onderneming en het monetaire vraagstuk, bespr. door Prof. Dr P. P. van Berkm</i>	824
<i>Centraal Bureau voor de Statistiek, Economische en Sociale Kroniek der Oorlogsjaren 1940—1945, bespr. door J. H. Lubbers</i>	825
Aantekeningen:	
<i>De Gemeentebegroting van Rotterdam door J. Hasper</i> ..	825
<i>De vooruitzichten van het economisch leven in de Verenigde Staten</i>	826
Internationale notities:	
<i>De olievoorziening van Europa en de Parijse conferentie</i> ..	827
<i>Enkele bijzondere aspecten van Engeland's exportdrive</i> ..	827
Ontvangen boeken en brochures	828
Geld- en kapitaalmarkt	828
Statistieken:	
<i>Bankstaten</i>	829
<i>Enige indexcijfers van de industriële-productie in Nederland</i> ..	830
<i>Emissies in September 1947</i>	830
<i>Overzicht der laatste vier verkorte balanssen van De Nederlandsche Bank</i>	830
<i>Havenbeweging</i>	831
<i>Indexcijfers van lonen volgens regelingen in Nederland</i> ..	831
<i>Productie en export van natuurrubber</i>	831
<i>Stand van 's Rijks Kas</i>	831

DEZER DAGEN

is het lezen van kranten een herhalingsoefening. „Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius”, aldus Terentius. Zo was voor het wetsontwerp inzake het Regentschap een tweede lezing nodig, alvorens de gecombineerde volksvertegenwoordiging, haar goedkeuring eraan kon hechten. De Regentes heeft inmiddels Haar taak reeds aanvaard. Zij zal dezelfde klanken horen: demarcatielijnen, scheiding tussen West en Oost, dollarschaarste.

Wat dit laatste betreft, is een nieuw cliché in het zetsel opgenomen, „stop-gap aid”, of wel de „twice-told tale” van Lend-lease, nu het Marshall-plan de phase der algemeenheden nog niet te boven is. Om hiervoor in aanmerking te komen, volgt met name Frankrijk thans de vinger-

wijzing, door Clayton aan de conferentie te Parijs gegeven; het doet een — laatste? — poging tot redding der regering door sanering der staatsfinanciën. De uitgaven zullen drastisch worden beperkt; ieder minister zal voor zich en zijn staf voortaan slechts over drie auto's kunnen beschikken. „Het schijnt moeilijk te zijn”, aldus in Nederland het Verslag van de Algemene Rekenkamer over 1946, „afstand te doen van het gemak, dat een auto oplevert”. Ramadier's plannen in dit opzicht versterkten inmiddels de positie van het Parijse métro- en buspersoneel, dat dan ook in staking ging.

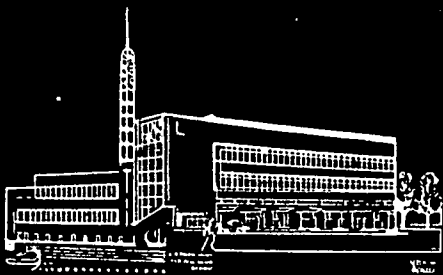
Wat zullen de Engelse vakverenigingen doen, nu de levensmiddelen subsidies zullen worden verlaagd? Met dit middel en met verhoging van enkele belastingen zal Engeland, evenmin doof voor Clayton's advies, via het lang verbeide „Autumn Budget” een aanval doen op de inflationair werkende zwevende koopkracht. Ook hier is, naar af te leiden valt uit een van de niet meer te tellen toespraken van Sir Stafford Cripps, het verkrijgen van „stop-gap aid” het doel. Intussen wierp Zuid-Afrika een goudlening, ten bedrage van £ 80 miljoen, in de bres van het moederland.

Misoogsten versterken Europa's monotone litanie. In West-Duitsland zijn, naar Generaal Clay mededeelde, binnenkort de voedselvoorraden uitgeput; het rantsoen moet naar beneden tot 1.500 calorieën per dag. In Spanje zal het broodrantsoen worden verlaagd; ook hier moet voorts het benzinerantsoen dalen, ter beperking van het grote aantal „chrom- und nickelglänzenden Ungeheuer amerikanischen Ursprungs”, zoals de „Neue Zürcher Zeitung” het uitdrukt, voor Nederland een oud geluid.

— Aan de andere kant van de Oceaan is intussen ontdekt, dat ook Truman's voedselbesparingscampagne niet origineel is. De „New York Times” althans trekt een vergelijking met het soortgelijke experiment onder leiding van Hoover in 1917—1918. Het blad verwacht thans minder resultaten, omdat Luckman, de leider van de campagne, minder bevoegdheden heeft dan Hoover 30 jaar geleden. Daarnaast geeft de „New York Herald Tribune” een nuchtere documentatie: „Several New York cafeterias started serving eggs after a number of customers had walked out in indignation to get breakfast elsewhere”.

Verontwaardiging is inmiddels ook al niet origineel: de vergaderingen der Verenigde Naties schijnen langzamerhand alleen bedoeld als gelegenheid tot het uiten van heftige meningsverschillen. Slechts het feit, dat Rusland de Amerikaanse opvatting inzake de verdeling van Palestina kon onderschrijven, was een verrassing. Staat deze houding van de Russen in verband met het wel wat te letterlijk toepassen door de Arabische liga van het afgezaagde „Si vis pacem, para bellum”?

Grote omvang als zodanig behoeft samenwerking niet te beletten, zoals de fusie van de Amsterdamsche Bank en de Incasso Bank ten onzent bewijst. Wel blijven beide als zelfstandige instellingen voortbestaan; de directie wordt echter gecombineerd. Een soort „departement van algemeene zaken” dus. Maar ook dit is al niet nieuw meer.

HAV BANK - SCHIEDAM

PERONEEL-VERZEKERING

Incasso-Bank n.v.

MAANDSTAAT PER 30 SEPTEMBER 1947

ACTIEF		PASSIEF	
Kassa, Kessiers en Daggeldleningen	f 24.885.876,52	Kapitaal	f 30.000.000,00
Nederlands schatkistpapier	324.800.000,00	Reserve	8.500.000,00
Ander overheidspapier	8.817.500,00	Deposito's op termijn	24.614.846,68
Wissels	162.793,43	Crediteuren	409.300.186,12
Bankiers in binnen- en buitenland	11.569.267,51	Div rekeningen	9.378.258,19
Effecten en syndicaten	954.928,74		
Prolongatiën en voorschotten tegen Effecten	5.817.925,24		
Debiteuren	96.467.347,47		
Deelnemingen	5.723.981,41		
Gebouwen	2.593.670,62		
Totaal	f 481.793.291,99	Totaal	f 481.793.290,99

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

CURSUSSEN MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

onder toezicht
van Dr. S. Elzinga

SPECIALE CURSUS

ter opleiding van Leraren M.B.A.
Bezit acte M.O. Boekhouden vereist.

Vraagt prospectus etc. aan het
Secretariaat: Postbus 800, R'dam.

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

gispen

meubelen en gisolampen.

culemborg
amsterdam
rotterdam

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

MAAKT GEBRUIK van de rubriek „Vacatures" voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK.

Prof. Dr J. Tinbergen, Dollarschaarste en prijsaanpassing.

Kan het evenwicht in de lopende posten van de Amerikaanse betalingsbalans worden hervonden door prijsaanpassing van de zijde der niet-Amerikaanse landen?

Om na te gaan, welke mate van prijsaanpassing daartoe nodig is, moet rekening worden gehouden met de elasticiteit van de wederzijdse vraag.

Op grond van beschikbare cijfers kan de nodige prijsaanpassing worden gesteld, in procenten, op de helft van het exportsurplus, dat men daarmede wil opheffen. Een verlaging van 25 pCt in alle nominale prijzen in „Niet-Amerika” zou een verlaging van de reële inkomens buiten Amerika van ± 3 pCt betekenen.

Mr D. J. Hulshoff Pol, De waarborging der monetaire en financiële uitheemse belangen in Indonesië.

In vervolg op de schets inzake de economische uitheemse belangen in Indonesië worden thans monetaire en financiële belangen behandeld. Garanties van non-discriminatie zullen door Indonesië moeten worden gegeven t.a.v. *conjunctuurpolitiek*; hierbij is echter de uitvoering van een eventueel programma van werkverschaffing geheel aan de Indische Overheid voorbehouden. De *geld-circulatiepolitiek* vereist deskundig advies van Nederlandse zijde. De *particuliere Westerse banken* dienen hun taak te blijven vervullen. *Honorering van onzichtbare betalingsbalansposten* vereist weer garanties. Vaststelling van *begrotingen* komt vrijwel geheel in Indonesische handen. Plaatsing van *nieuwe Indische leningen* zal voorlopig alleen mogelijk zijn onder garantie van Nederland.

Prof. Mr C. W. de Vries, Financiële betrekking van het Rijk tot de provincies en de gemeenten.

De twee wetsontwerpen, waarmee de Regering verbetering wil brengen in de slechte financiële toestand van provincies en gemeenten, zijn niet tegelijk met de Rijksbegroting ingediend. Provincie en gemeente tasten dus nog volkomen in het duister.

Wel blijkt uit de begroting voor het hoofdstuk Binnenlandse Zaken, dat de Regering met de plannen der Commissie-Oud rekening heeft gehouden. Schr. gaat in dit verband in op hoofdstuk V der Rijksbegroting, waarin de van belang zijnde posten staan vermeld.

Het ontbreken van de wettelijke grondslag is inmiddels bepaald een bezwaar; de ervaring leert, dat deze situatie de zuinigheid niet bevordert.

B. J. Wijnbeek, Prijsbeheersing en detailhandelsmarges.

In vele takken van detailhandel en ambacht wordt geklaagd, dat de verhouding brutowinsten: bedrijfskosten zodanig is, dat rendabele exploitatie onmogelijk is.

Deze wanverhouding spruit in veel gevallen voort uit de door het Directoraat-Generaal van de Prijzen gevolgde methode van vaststelling der prijzen en handelsmarges. De principiële fout van deze methode is, dat de artikelen in hun betekenis en prijs worden geïsoleerd van het assortiment, waardoor het overzicht van de totale brutowinsten en van de bedrijfskosten verloren gaat.

F. S. Noordhoff, Petroleum in het Nabije Oosten.

De geschiedenis van de Amerikaanse bedrijvigheid in het Nabije Oosten verschild geheel van die van andere grote mogendheden. Regeringssteun werd pas de laatste jaren een feit: in 1943 werd door de Regering de Petroleum Reserves Corporation opgericht. Uitgangspunt hiervoor was de beperktheid van de Amerikaanse oliereserves; de productie elders diende daarom te worden gestimuleerd.

In 1945 kwam een Engels-Amerikaanse petroleum-overeenkomst tot stand. Momenteel hebben Engeland en Amerika 80 pCt van de wereldolievoorraad onder hun controle; de Amerikaanse invloed stijgt voortdurend.

UIT BUITENLANDSE BRON.

• **Waar ligt de schuld van het fiasco van de inwisselbaarheid van het pond sterling?** Een artikel in „The Banker” van October 1947 verspreidt hieromtrent enig licht. Het geeft een staatje, waarin is aangegeven hetgeen bij benadering bekend is over de bestemming van de dollars. Het gaat in totaal om \$ 3.350 miljoen, daar \$ 400 miljoen van het Amerikaanse crediet van \$ 3.750 is bevroren. De inwisseling van ponden in dollars door Europese landen bedroeg \$ 410 miljoen van dit totaal. De rest — \$ 2.940 miljoen — betrof directe uitgaven van het Verenigd Koninkrijk (\$ 2.570 miljoen) en uitgaven van de sterlinggebieden (\$ 370 miljoen) in landen van het Westelijk halfrond. De snelle uitputting van het dollarbezit is dus niet te wijten aan het buitenland. Van betekenis is echter, dat de buitenlandse vraag in de zeven weken van 1 Juli tot 20 Augustus snel steeg. In deze periode bedroeg de inwisseling door Europese landen \$ 300 miljoen, vergeleken met slechts \$ 110 miljoen in het daaraan voorafgaande jaar. Zo ligt in de eerste plaats de schuld voor het snelle disponeren over de dollarlening bij Engeland zelf; daar kwam in de tweede plaats bij de „final spurt in conversions, which „broke the bank””, meent „The Investors’ Chronicle” van 11 dezer, doordat, aldus „The Banker”, „confidence (in sterling) started to wane last winter”.

Stijging van de goudprijs is niet in het voordeel van de bij goud meest geïnteresseerde landen Amerika, Engeland en Zuid-Afrika, volgens een bericht in „The Financial Times” van 11 dezer. Wat Amerika betreft, een stijging van de goudprijs zou slechts een inflationaire invloed uitoefenen; het land wenst een stijging van het algemene prijsniveau niet te bevorderen. Voor Engeland zou import uit Amerika nog duurder worden en daardoor Engeland’s moeilijkheden vergroten, en waar het de exporthandel zou bevorderen door daling van de exportprijzen, zou dit slechts tot gevolg hebben een slechtere voorziening van de binnenlandse markt, dus een intensivering van de inflationaire toestand. Wat betreft Zuid-Afrika: een stijging van de binnenlandse goudprijs, verkregen door een eenzijdige devaluatie van het Zuid-Afrikaanse pond of van dit pond tezamen met het Britse, zou de koopkracht van het goud in niet-sterlinglanden niet verhogen maar wel de kostenstructuur van Zuid-Afrika ongunstiger maken.

De gemiddelde levensduur van een geheel nieuwe Amerikaanse onderneming bleek in de jaren 1925—1940 ongeveer 14 jaar te zijn volgens een studie van Alfred R. Oxenfeldt: New Firms and Free Enterprise (Washington 1943). Dit gemiddelde heeft echter weinig betekenis, zeggen Neil H. Jacoby en Raymond J. Saulner in hun boek „Business Finance and Banking” (National Bureau of Economic Research, 1947), daar er, wat dit betreft, grote verschillen bestaan tussen de „life expectancies” van oude en grote ondernemingen enerzijds en nieuwe en kleine ondernemingen anderzijds. Verspreide studies wijzen er op, dat ongeveer $\frac{1}{4}$ tot $\frac{1}{2}$ van alle nieuwe vestigingen op het gebied van de kleinhandel hun werkzaamheden reeds weer binnen een jaar beëindigen; ook blijkt uit deze studies, dat de gemiddelde levensduur in alle takken van industrie toeneemt met de grootte.

India heeft plannen om zijn textielindustrie uit te breiden met 30 pCt tegen 1951 en daardoor de voornaamste textielproducent van het Oosten te worden, aldus „TextileWorld”. Het uitbreidingsprogramma houdt in een vergroting van het aantal katoenspindels van 10.238.000 in 1945 tot 13.096.000 en van het aantal weefgetouwen van 202.400 tot 277.000. Hierdoor zullen slechts Groot-Brittannië en de Verenigde Staten de textieluitrusting van India en Rusland overtreffen.

DOLLARSCHAARSTE EN PRIJSAANPASSING.

De „dollarschaarste”, waarover wij in Europa nu gewend zijn iedere dag te denken, heeft ten dele een acuut karakter en ten dele een slepend. Acuut is het dollartekort in zoverre als het veroorzaakt is door de extra-vraag naar goederen tot herstel van onze volkshuishoudingen na de oorlog. Slepend dreigt dit tekort te zijn door gewijzigde verhoudingen in het wereldverkeer en in de concurrentiekracht. Wij denken in dit verband bijv. aan de neiging in de Aziatische landen om in de Verenigde Staten te kopen in plaats van in Europa. Deze neiging is ten dele van politieke aard of zij kon zich vroeger, door politieke banden, niet zo uiten als thans. Ten dele spelen zuiver economische factoren, samen te vatten als gewijzigde concurrentiekracht, een rol. Meer en meer hoort men van industrietakken, waarin het kostenpeil in de Verenigde Staten lager ligt dan bijv. in Europa, ondanks de veel hogere lonen aldaar. De grote markt en de hoge graad van kapitalisatie spelen daarbij een belangrijke rol. Deze en andere factoren zouden tot gevolg kunnen hebben, dat ook op langere termijn het evenwicht in de lopende posten van de dollarrekening niet kan worden gevonden. Indien zulks het geval zou zijn, zou slechts een voortdurende stroom van nieuwe kredieten het functioneren van de wereldeconomie kunnen verzekeren. Het is duidelijk, dat zulk een oplossing om verschillende redenen voor de Europese landen niet aanlokkelijk is, al behoeft zij niet bij voorbaat onaannemelijk te worden geacht. Een min of meer langdurige kapitaalstroom is natuurlijk te achten, wanneer hij plaatsvindt tussen de landen met een overschot aan besparingen en de landen met een onontwikkeld productie-apparaat; in concreto bijv. tussen de Verenigde Staten en China. Hij is echter minder vanzelfsprekend voor landen als de Europese, die vroeger zelf kapitaal exporteerden en op zijn minst weer willen terugkeren tot een toestand van voldoende eigen kapitaalvorming.

Wij willen deze wens voor het ogenblik niet verder in discussie brengen, doch als uitgangspunt kiezen. En vervolgens de vraag stellen: is het mogelijk een zodanig evenwicht wederom te bereiken? Verschillende middelen kunnen daartoe worden aangewend. Het is bijv. denkbaar, dat de invoerrechten in de Verenigde Staten drastisch worden verlaagd. Het is ook denkbaar, dat door een bijzonder sterke technische ontwikkeling Europa weer terrein zou terugwinnen in de concurrentie met de Amerikaanse producent. Wij willen deze beide en verschillende andere mogelijkheden tot herstel, op de lange duur, van het evenwicht in het betalingsverkeer met de Verenigde Staten echter thans ook niet nader beschouwen.

Wij willen in dit artikel slechts één zijde van het vraagstuk nader bezien en wel een voor de economist zeer voor de hand liggende zijde: kan het evenwicht in de lopende posten van de Amerikaanse betalingsbalans worden hervonden door prijsaanpassing van de zijde der niet-Amerikaanse landen?

In beginsel is het de mening der meeste economen, dat deze weg niet alleen openstaat maar zelfs de natuurlijke weg is. Lagere prijzen in „Niet-Amerika” (om de niet-Amerikaanse landen in één naam samen te vatten) zullen de export naar Amerika stimuleren en de import uit Amerika belemmeren. De eerste praktische vraag van betekenis is dan echter: welke mate van prijsverlaging is daartoe nodig, en de tweede: hoe is deze eventueel te verwezenlijken? Het is duidelijk, dat de graad van uitvoerbaarheid sterk afhangt van de mate van prijsverlaging, die nodig is.

De handboeken der economie zijn niet ingesteld op de beantwoording der eerste, quantitative, vraag; men zoekt er dat antwoord tevergeefs. Het is de econometrie, die hier moet proberen een antwoord te geven. Ook deze heeft zeker nog geen gevestigde wetenschap aan te bieden.

Doch zij heeft aan het probleem in de laatste tijd enige aandacht gegeven. Over haar bijdrage heeft schrijver dezes een korte mededeling gedaan op het Wereldcongres der statistici, in September te Washington gehouden¹⁾.

De omvang van de noodzakelijke prijsaanpassing hangt in belangrijke mate af van de elasticiteit van de vraag naar Amerikaanse producten van de zijde der niet-Amerikaanse landen en van de elasticiteit van de vraag naar niet-Amerikaanse producten door de Verenigde Staten uitgeoefend. Over deze elasticiteiten begint langzamerhand iets meer bekend te worden. Verder onderzoek is nog steeds gewenst. Doch reeds is er het een en ander mede te delen.

De vraag door de Verenigde Staten uitgeoefend is niet zeer elastisch. Voor de belangrijke producten rubber en tin is zij zeer onelastisch. Voor suiker is zij veel elastischer, voorzovers uit de gegevens voor de periode van vóór de grote depressie blijkt. Men bedenke, dat het hier niet gaat om de totale elasticiteit van de vraag naar suiker — die wederom zeer laag is — doch om de substitutie-elasticiteit tussen de in het land zelf vervaardigde en de ingevoerde suiker. Overigens is de suikermarkt in belangrijke mate een politieke zaak, verbonden aan de verhouding tot Cuba.

Voor een aantal der kleinere invoerproducten is de elasticiteit zeker groter en veelal in de omgeving van het getal 2, zoals nadere onderzoekingen aannemelijk maken. Een voorlopige raming van de gemiddelde elasticiteit leidt tot een cijfer iets beneden één.

Meer elasticiteit vertoont, in normale jaren, de vraag naar Amerikaanse producten door „Niet-Amerika”. Zeer sterk is dit het geval voor een artikel als tarwe; vrij sterk voor katoen. Ook voor auto's blijkt uit een recent onderzoek van het Nederlandsch Economisch Instituut, dat een relatieve prijsverlaging van niet-Amerikaanse automobielen van bijv. 10 pCt een relatieve afzetverhoging tot gevolg heeft van 20 pCt. Een voorlopige raming van het gemiddelde voor de uitvoerproducten leidt tot een cijfer in de buurt van 2.

Nadere berekeningen, die hier niet zullen worden herhaald, doch in het verslag van het congres kunnen worden aangetroffen, leren, dat tengevolge van de bovengenoemde elasticiteitscijfers de prijsaanpassing, die nodig is om het evenwicht in de betalingsbalans te herstellen, kan worden geschat op, in procenten, de helft van het exportsurplus, dat men daarmee wil opheffen. Schat men het „slepend exportsurplus”, dat aan de gewijzigde concurrentieverhoudingen is toe te schrijven, bijv. op 50 pCt van de normale handelscijfers, dan is een prijsverlaging van 25 pCt nodig. Een verlaging van 25 pCt in alle nominale prijzen in „Niet-Amerika” zou een verlaging van de reële inkomens buiten Amerika betekenen van ongeveer 3 pCt, omdat 90 pCt van de kosten der consumptiegoederen de daling eveneens zouden meemaken. Voor bepaalde gebieden of bepaalde bevolkingsgroepen kunnen deze cijfers ongunstiger liggen.

Deze voorlopige berekeningen — bedoeld als een eerste oriëntering en een grondslag voor discussie — geven de indruk, dat het slepende dollarvraagstuk niet zo onoplosbaar is als het vaak lijkt. Zij dienen te worden geconfronteerd met de overwegingen van hen, die de onoplosbaarheid betogen. Daartoe moge dit eerste artikel een uitnodiging zijn. Bewust wordt daarom nog niet ingegaan op een aantal bekende argumenten. Nadat tegengestelde opinies; zo mogelijk ook op cijfers gebaseerd, zullen zijn uiteengezet, kan worden getracht tot een samenvattend en meer definitief inzicht te geraken.

J. T.

¹⁾ Voor een verslag van dit congres worde verwezen naar het ter zake in dit weekblad te verschijnen artikel van Dr Ph J. Idenburg.

DE WAARBORGING DER MONETAIRE EN FINANCIËLE UITHEEMSE BELANGEN IN INDONESIË.

In een vorig artikel hebben wij uiteengezet, welke economische uitheemse belangen dienen te worden verzekerd en op hoedanige wijze dit dient te geschieden ¹⁾. Wij zullen thans hetzelfde nagaan voor de monetaire en financiële uitheemse belangen.

Conjunctuurpolitiek.

Het eerste onderwerp, dat op dit gebied onze aandacht trekt, is de conjunctuurpolitiek. Deze willen wij in dit verband behandelen, omdat in het bijzonder in Nederlands-Indië de politiek tot bestrijding der conjunctuur een specifiek monetair karakter draagt.

Zoals bekend geacht kan worden, is Indonesië vanouds als grondstoffenproducerend land in zeer sterke mate onderhevig aan ernstige conjunctuurschommelingen. De crisis van 1929 en volgende jaren heeft dit ten duidelijkste bewezen. De enorme prijsdaling der grondstoffen (rubber, tin, petroleum, vezels, damar, copal, copra) en voedings- en genotmiddelen (suiker, thee, koffie) had zulk een vernietigende invloed op het economisch leven, dat slechts de steun van het moederland Nederlands-Indië van de ondergang kon redden.

Of bij een nieuwe crisis, die zich over enige jaren zeker zal voordoen, Nederland opnieuw bereid zal zijn bij te springen, lijkt twijfelachtig. Dit zal echter ook in mindere mate nodig zijn, omdat als crisisbestrijdingsmiddel vermoedelijk wel de toevlucht zal worden genomen tot een depreciatie van het ruilmiddel, die belangrijker zal zijn dan in de modern ontwikkelde landen met hun grotere financiële reserves, dan wel tot een valutacontrole. In de crisis van de dertiger jaren werd van verschillende zijden een depreciatie van de Indische gulden voorgestaan van 40 pCt tegen een waardevermindering van de Nederlandse gulden van 20 pCt. Hierop is de Nederlandse Regering toenmaals niet ingegaan, omdat zij de voorkeur gaf aan een handhaving van de pariteit tussen beide munteenheden, en toen zij in September 1936 tot depreciatie van de Nederlandse gulden overging, daalde de Indische gulden in gelijke mate mee.

Bij de nieuwe verhoudingen zal de Indonesische Regering uit de aard der zaak volkomen vrijheid van handelen hebben, zonder zich aan de Nederlandse Regering te behoeven te storen. Gaat zij over tot een uniforme depreciatie van de Indische gulden, dan behoeven geen garanties te worden toegepast, want voor een differentiëring van de buitenlandse belangen en in het bijzonder ten nadele van de Nederlandse is dan geen plaats. Indien echter verschillende wisselkoersen worden vastgesteld ten aanzien van meer of minder nodig geachte importgoederen dan wel de bestaande koers wordt gehandhaafd met een valutacontrole ten aanzien van de goederen, waarvan de invoer als meer of minder gewenst wordt beschouwd, wordt de toestand anders. In dat geval moeten er garanties zijn, dat Nederlandse producten niet ten achter worden gesteld bij andere uitheemse producten en dat producten voor buitenlandse ondernemingen of voor buitenlandse consumenten in Indonesië niet in het gedrang raken ten opzichte van producten ten behoeve van Indonesische bedrijven of consumenten, dan wel dat onvoldoende valuta ter beschikking wordt gesteld voor de betaling aan het buitenland, inclusief Nederland, van rente en aflossing van obligaties of van de aan het buitenland toekomende dividenden en tantièmes, verzekeringspenningen en vrachten.

Een andere conjunctuurpolitieke maatregel zou kunnen bestaan in een disconto- en open marktpolitiek, zoals deze in vele Westerse landen wordt toegepast. Het is zeker

denkbaar, dat men ook in Indonesië hiertoe zou willen overgaan, doch vergeten mag dan niet worden, dat een dergelijke politiek slechts een beperkt resultaat zou kunnen hebben. Immers, het zijn vrijwel uitsluitend de buitenlandse ondernemingen, die met bankcrediet voor productieve doeleinden werken, en de invloed van een renteverhoging of -verlaging op de bedrijvigheid van deze ondernemingen is niet groot, aangezien de prijzen der koloniale producten, waar het rendement van afhangt, bijzonder sterk fluctueren. De inheemse bevolking heeft meestal crediet van consumptieve aard voor haar bijna altijd statische huishouding en kent de vormen van discontering en belening van effecten niet, zodat een disconto- en open marktpolitiek hier niet op haar plaats is. Voorzover dit echter wel het geval is, kan de Indonesische Overheid natuurlijk vrijelijk beslissen over de mate, waarin deze politiek zal worden toegepast. Evenwel zullen er ook op dit gebied garanties moeten bestaan, dat niet gediscrimineerd wordt ten aanzien van Nederlandse tegenover andere uitheemse ondernemingen of tussen verschillende uitheemse ondernemingen in het algemeen.

Tenslotte is een andere conjunctuurpolitieke maatregel mogelijk in deze zin, dat een programma van werkverschaffing in depressietijd wordt geëntameerd. Zeer belangrijk zal deze zijde van de conjunctuurbestrijding in Indonesië niet zijn, omdat de toestanden er geheel anders zijn dan in de Westerse landen met hun sterke arbeidsverdeling. Toch kan zij enige betekenis hebben en in dat geval kan er natuurlijk voor de Indonesische Overheid aanleiding bestaan uitheemse krachten aan te trekken voor deze conjunctuurbestrijding, waarbij dan aan bepaalde buitenlandse nationaliteiten de voorkeur kan worden gegeven en dus ruimte is voor discriminatie. Hiertegen valt echter naar onze mening niets te doen, omdat de Overheid in Indonesië vrij moet zijn te bepalen, van welke medewerking zij gebruik wil maken.

Geldcirculatie- en bankpolitiek.

Voor zover de geldcirculatie- en bankpolitiek samenhangt met de conjunctuur, is zij reeds in de rubriek conjunctuurpolitiek behandeld en zullen wij er niet verder op terugkomen. Wij behandelen thans echter de structurele en organisatorische zijde van het onderwerp.

Het geldstelsel werd tot dusver bij de Indische Muntwet geregeld op het voetspoor van de Nederlandse Muntwet ten behoeve van het moederland. Voortaan zal zeker de wettelijke basis in Indonesië zelf gelegd worden en zal een Indonesische muntwet de plaats innemen van de thans geldende, die in Nederland werd vastgesteld.

Ook de geldcirculatiepolitiek zal, indien eenmaal een eind zal zijn gemaakt aan de wantoestand, dat Republikeins geld in te grote hoeveelheid in omloop is gebracht naast het Indische Regeringsgeld, door de Indonesische autoriteiten zelf moeten worden geregeld zonder dwingend ingrijpen, doch wel met deskundig advies van Nederlandse zijde. Zij zal door het nieuwe gezag op meer of minder gelukkige wijze kunnen worden gevoerd (zo kan in crisistijd door te grote begrotingstekorten een teveel in omloop komen), doch er is geen reden aan het beleid op dit punt garanties te verbinden ten behoeve van de uitheemse belangen, omdat deze belangen bij de geldpolitiek wel indirect, doch niet rechtstreeks betrokken zijn.

Wat de bankpolitiek betreft, het is wel onvermijdelijk, dat de Javasche Bank omgevormd wordt tot een Indonesische Federale Bank, die geheel in handen is van de Indonesische autoriteiten. Voor zover echter deze Bank mede belast wordt met de verdeling van de beschikbare deviezen, is het noodzakelijk, dat er garanties gevormd worden, dat een redelijk aandeel daarvan ten goede komt aan de uitkering van aflossingen, coupons, dividenden, tantièmes, pensioenen e.d. aan het buitenland.

Ten aanzien van de particuliere banken is het noodzakelijk, dat de Westerse instellingen van deze aard hun functie

¹⁾ Zie: „De verzekering der economische uitheemse belangen in Indonesië”, in „E.-S.B.” van 1 October 1947, blz. 776.

kunnen blijven vervullen teneinde aan de cultuur- en industriële ondernemingen de nodige credieten te kunnen verstrekken. Zij moeten dus naast de eventuele Indonesische instellingen werkzaam kunnen blijven. Ook hiervoor moeten de nodige garanties in het leven worden geroepen, omdat anders de mogelijkheid bestaat, dat haar het leven onmogelijk gemaakt wordt en de Westerse ondernemingen afhankelijk worden van Indonesische bankinstellingen.

Honorering van de onzichtbare posten van de betalingsbalans.

De omstandigheid, dat Nederlands-Indië voor zijn ontwikkeling de medewerking verkreeg van buitenlands- en vooral Nederlands-intellect, ondernemingsgeest en kapitaal, bracht met zich, dat hiervoor op gezette tijden aan het buitenland moest worden betaald. Dit geschiedde door geregelde overmaking van pensioenen en verloftractementen van ambtenaren en employé's van particuliere ondernemingen, tantièmes van laatstgenoemden en dividenden ten behoeve van de aandeelhouders der ondernemingen. Deze posten vormden, naast die van de aflossing en rentebetaling der leningen (en vooral van de overheidsleningen) een zeer belangrijk onderdeel van de betalingsbalans. Andere onzichtbare posten waren te betalen verzekeringspenningen en vrachten.

Terwijl de betaling van de zichtbare posten, met name de ingevoerde goederen, financieel-technisch geen moeilijkheden meer oplevert, als de import daarvan eenmaal is goedgevonden, ligt het geval anders bij de onzichtbare posten, verschuldigd wegens werkzaamheid of kapitaal-aanwending van het buitenland. De natuurlijke afkeer tegen een behoorlijke honorering van de uitheemse medewerking, die men toch nodig heeft, zal in de toekomst meerdere Indonesische Overheden parten spelen. Zij is begrijpelijk wegens de anti-kapitalistische tendenties, die in een kapitaallose maatschappij als de Indonesische bij voortduring aanwezig zijn en vooral in depressietijd, doch ook in normale omstandigheden, het hoofd kunnen opsteken. Het spreekt vanzelf, dat hiertegen afdoende garanties moeten bestaan, omdat anders van een behoorlijke buitenlandse medewerking geen sprake kan zijn. Deze garanties betreffen uit de aard der zaak niet alleen de honorering van de medewerking in het heden, maar ook in het verleden, aangezien men het eerst geneigd zal zijn het nut van in het verleden genoten diensten te vergeten.

Begrotings- en fiscale politiek.

De Nederlands-Indische begrotingen werden tot dusver in Indië door de Volksraad vastgesteld en goedgekeurd door de Staten-Generaal. Formeel berustte de beslissing dus in Nederland. In feite oefende het moederland echter geen invloed meer uit en liet men de Indische Overheid, dat wil dus praktisch zeggen het Nederlandse element in Indië, de beslissing. Thans zullen uit de aard der zaak de begrotingen definitief in Indië worden vastgesteld en blijft Nederland er dus verder buiten, terwijl in Indië de Indonesische autoriteiten zelf zullen bepalen, hoe het budget er uit zal zien. Naar onze mening is er alles voor te zeggen de Indonesiërs in dit opzicht de vrije hand te laten. Garanties zijn echter wel nodig om er bijv. voor te zorgen, dat geregeld wordt gerekend op pensioenbetalingen en uitkeringen van verlofssalarissen aan Nederlandse en andere ambtenaren in het buitenland en aflossingen en rentebetalingen van aangegane leningen. Voor het overige dient men de regeling van de begrotingen geheel aan de Indonesiërs zelf over te laten.

De belastingen werden tot dusver steeds in Indië zelf vastgesteld. Dit blijft dus hetzelfde, behoudens dat voor garanties moet worden gezorgd, tenemede te voorkomen, dat buitenlandse ondernemingen door de nieuwe autoriteiten onmatig en zwaarder dan de inheemse bedrijven worden belast. Bij de Indonesiërs heeft tot dusver de tendens bestaan, door middel van belastingheffing de buitenlandse ondernemingen onmatig te bezwaren. Dit dient te

worden voorkomen. De invoerrechten en de meeste uitvoerrechten werden tot dusver, omdat zij geacht werden een aangelegenheid van imperiaal belang te vormen, bij de wet vastgesteld, nadat de Volksraad was gehoord. Dit kan thans uit de aard der zaak niet meer geschieden. De douanetarieven zullen in Indonesië zelf moeten worden vastgesteld, zodat Nederland er verder buiten blijft. Dit is geheel in overeenstemming met het beginsel, dat Indonesië zelf moet bepalen, of en in hoeverre het een protectionistische politiek wil voeren. Ook hier dienen echter garanties te bestaan ter voorkoming van discriminatie.

Leningpolitiek van de Overheid.

De Nederlands-Indische leningpolitiek kan worden gesplitst in die betreffende de vlottende schuld en die aangaande de vaste schuld.

De vlottende schuld werd vrijwel geheel in Nederland aangegaan in de vorm van de opneming van kasvoorschotten, gegeven door de Nederlandse Regering, die daartegenover dan zelf schatkistbiljetten en promessen uitgaaf. Deze gedragslijn zal uit de aard der zaak ook thans worden voortgezet, omdat in Indonesië geen noemenswaardige geldmarkt aanwezig is, waar de Overheid gelden op korte termijn kan opnemen. Het zal echter nodig zijn garanties te scheppen, waardoor zekerheid bestaat, dat voor de aflossing en rentebetaling geregeld de nodige gelden naar Nederland worden overgemaakt.

De vaste schuld werd (afgezien van enkele dollar- en pondsterlingleningen, die in vroeger jaren tijdelijk als noodoplossing zijn uitgegeven) praktisch geheel in Nederland geplaatst, omdat in Indië daarvoor onvoldoende kapitaal aanwezig was. Sinds 1915 werden de Nederlands-Indische leningen aanvankelijk zelfstandig uitgegeven, doch toen de crisis van 1929 uitbrak kwam Indië buiten zijn schuld in zodanige moeilijkheden, dat het niet meer voldoende credietwaardig geacht werd, zodat het moederland de aflossing en rentebetaling moest garanderen. De situatie is thans zo, dat de Indische leningen praktisch alle gearandeerd zijn door het moederland.

Het spreekt wel vanzelf, dat deze toestand ook in de toekomst zal voortduren en dat de plaatsing van nieuwe Indische leningen voorlopig alleen mogelijk zal zijn onder garantie van Nederland. Er zullen dan echter ook hier garanties moeten bestaan, dat een geregelde aflossing en rentebetaling van deze emissies is verzekerd.

Het ligt voor de hand, dat de politiek van plaatsing van Indische leningen zal kunnen worden gebruikt voor de versterking van de Nederlandse positie in Indonesië, bijv. ten aanzien van de Nederlandse ondernemingen aldaar, doch een afzonderlijke zekerstelling van deze positie door middel van speciale waarborgen, zoals wij die reeds hebben aangegeven, blijft naar onze mening nodig.

Naast leningen in Nederland zullen er ook voor de wederopbouw leningen in Amerika nodig zijn en ook ten aanzien hiervan zullen garanties moeten worden gegeven voor een geregelde rentebetaling en aflossing.

Mr D. J. HULSHOFF POL.

FINANCIËLE BETREKKING VAN HET RIJK TOT DE PROVINCIËS EN DE GEMEENTEN.

Het staat thans wel vast, dat de Regering van plan is met twee afzonderlijke wetsontwerpen (één betrekking hebbende op de provincie en één betrekking hebbende op de gemeente) in de slechte toestand der financiën dezer publieke corporaties verbetering te brengen.

Door de Commissie-Oud is voor de gemeenten een noodvoorziening voorgedragen, alleen geldende voor de jaren 1948, 1949 en 1950. De korte bedoeling is de oude tekorten en de nieuwe tekorten, die anders over deze drie jaren zeker zouden zijn ontstaan, weg te werken.

Voor de provincie is door de Commissie-Oud een meer

duurzame regeling voorgedragen. Zij is althans niet gebonden aan een geldigheidsduur van een vast aantal jaren.

De twee wetsontwerpen, welke nu nodig zijn, zijn *niet* tegelijk met de begroting ingediend, hetgeen eigenlijk wel de bedoeling moet zijn geweest. In de Troonrede werd slechts gezegd: „Een voorlopige wettelijke voorziening met betrekking tot de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten zal op zeer korte termijn worden voorgesteld, evenals een regeling van het politiewezen”. Provincie en gemeente tasten dus nu nog volkomen in het duister en toch moesten nu ook de provinciale en de gemeentelijke begrotingen kunnen worden opgezet. Dit is thans volkomen onmogelijk, wat de inkomstenkant betreft. De ervaring leert, dat deze situatie de zuinigheid niet bevordert.

De wetsontwerpen zijn in studie. Uit de dagbladen werd niet vernomen, dat zij naar de Raad van State zijn verzonden. Hoe lang zal het duren, vóórdat zij daaruit zullen zijn teruggekeerd?

Het ontbreken van de wettelijke grondslag is een bepaald bezwaar, al blijkt uit de begroting voor het hoofdstuk Binnenlandse Zaken, dat de Regering wel met de plannen der Commissie-Oud rekening heeft gehouden. Hier volgt nu eerst een uittreksel uit hoofdstuk V der Rijksbegroting 1948. Departement van Binnenlandse Zaken, afd. II, Binnenlands Bestuur.

	1948	1947
	in miljoenen.	
A. Artikel 20. Uitkering aan de eerste afdeling van het Gemeentefonds.....	f 20,—	f 20,—
B. Artikel 21. Uitkering aan het Gemeentefonds ten behoeve van de steunbehoevende gemeenten (Tweede afdeling).....	„ 160,—	„ 85,—
C. Artikel 22. Uitkering aan de provinciën ingevolge art. 2 van het Besluit van 15 Juli 1943 (Ned. Stcr. no. 167), houdende nadere voorzieningen met betrekking tot de financiën der provinciën.....	„ 4,4	„ 4,4
D. Artikel 23. Kosten van sanering der provinciale financiën.....	„ 10,6	—
E. Afdeling IV. Openbare Orde en Veiligheid, daaronder: Artikel 49. Bijdrage aan gemeenten in de kosten van de politie.....	„ 20,—	„ 15,2

Het is ondenkbaar, dat de Regering wetsontwerpen zal indienen, die, eenmaal tot wet verheven, zullen kloppen op de bovenvermelde posten der thans ingediende begroting. Zijn-de wetten eenmaal in het Staatsblad aangeland, dan zal de begroting voor Binnenlandse Zaken op dit punt dus nog moeten worden bijgewerkt wat de omschrijving der posten betreft; terwijl het na de parlementaire behandeling der wetsontwerpen ook nog mogelijk is, dat een wijziging moet worden aangebracht in de uitgetrokken sommen.

Ook om deze reden is er wel méér spoed bij het indienen der wetsontwerpen noodzakelijk, dan in de practijk wordt betracht.

Een bespreking der voorstellen wordt vastgeknoot aan de hierboven door mij gemaakte aanduiding A tot en met E.

Bij de begroting voor Binnenlandse Zaken tekent de Minister slechts aan:

Artikelen 20 t/m 23. „Er wordt naar gestreefd de herziening van de gemeentelijke en provinciale financiën in het begin van 1948, nadat het rapport van de Commissie-Oud zal zijn ontvangen, haar beslag te doen krijgen¹⁾).

Op grond van voorlopige berekeningen mag worden verwacht, dat voor het herstel dier financiën de uitgetrokken bedragen nodig zullen zijn.

Bij de aanzienlijke verhoging van artikel 19 is reeds rekening gehouden met het feit, dat de financiële toestand der gemeenten gunstig zal worden beïnvloed door de noodvoorziening voor ouden van dagen”.

* *

¹⁾ Deze tekst is verouderd. De beide rapporten van de Staatscommissie-Oud zijn vóór half Augustus verschenen.

A. Deze post zal geheel vervallen. De beide afdelingen van het Gemeentefonds komen te vervallen. Er zullen stortingen komen in het Gemeentefonds en wel:

1e. uit de reeds bestaande eigen belastingbronnen van het fonds (ongewijzigd);

2e. de grote rijksbijdrage, waarin de hier aangewezen 20 miljoen zullen overgaan. Deze post is vroeger opgenomen als een aanvulling van de eigen belastinginkomsten van het Fonds. Toen deze in 1941 te weinig opbrachten, werd voor de gemeenten gereserveerd de opbrengst der Vennootschapsbelasting, die (naar Duits voorschrift) geheven werd van de gemeentelijke bedrijven. Bij de bevrijding werd deze speciale belasting der gemeentelijke bedrijven weer opgeheven, maar nu kwam het Gemeentefonds te kort. Daarom werd door Binnenlandse Zaken het verloren gegane bedrag, geschat op 20 miljoen, ten behoeve van het Gemeentefonds, op de Rijksbegroting uitgetrokken. Dit geld kan natuurlijk nu niet worden gemist.

B. Deze post vervalt om de eenvoudige reden, dat er geen „steunbehoevende gemeenten” meer zullen bestaan. De redenering is, dat over de jaren 1948, 1949 en 1950 sluitende begrotingen worden bereikt. De uitkeringen aan de gemeenten uit het Gemeentefonds zijn zodanig geschakeerd in objectieve en subjectieve bijdragen en in belastingbijdragen, dat het mogelijk wordt geacht sluitende gemeentebegrotingen te verkrijgen. Natuurlijk bestaat hier generlei zekerheid. De Regering beschikt over de jaren 1948, 1949 en 1950 niet over bijzondere bevoegdheden om tot het vaststellen van sluitende begrotingen te dwingen. In het bijzonder maakt de beperkte vrijheid der gemeenten bij het beheren van de kapitaal-dienst, dat de voorspelling niet gewaagd is, dat toch weer over deze jaren, met name in de grote gemeenten, tekorten zullen ontstaan.

Voor deze beide posten zal dus de ene rijksuitkering aan het Gemeentefonds in de plaats komen, maar niet tot het bedrag van 180 miljoen, als eenvoudige samenvatting der beide posten, die komen te vervallen. De rijksuitkering werd door de Staatscommissie gesteld op het basisbedrag van f 178,2 miljoen. In het voorgedragen wetsontwerp werd nu voorgesteld, dat de rijksuitkering zou worden bepaald op een percentage van de opbrengst van de rijksmiddelen (voor zover daarvoor geschikt). De Staatscommissie kwam tot 8,2 pCt. Intussen is echter de schatting van de opbrengst dezer rijksmiddelen herzien, zoals uit de onderstaande staat blijkt.

Wegens de bestaande onzekerheid heeft de Staatscommissie in haar ontwerp van wet het percentage niet op een bepaald cijfer gefixeerd. Zal het wetsontwerp worden ingediend met de aanduiding van het bedrag of met een bepaald percentage-bedrag? Uit het onderstaand cijfermateriaal blijkt, dat bij het aannemen van de verhoogde opbrengst (naar schatting) volstaan kan worden met een percentage van 7,6 pCt.

Enmaal vastgesteld blijft het aangenomen percentage over de drie jaren 1948, 1949 en 1950 onveranderd, ten einde de gemeenten in de gunst of de ongunst der tijden te doen delen. Bij de betrekkelijke stabiliteit der gewone dienst van de gemeentebegrotingen (in kleinere gemeenten vooral) zal de ongunst der tijden wel neerkomen op tekorten in de gemeentebegrotingen. De berekeningen zijn gemaakt naar de volgende ramingen (zie blz. 820 bovenaan).

C. Deze post zal in de definitieve begroting vervallen, doordat het bedrag zal overgaan in het „Provinciaal fonds”. Deze term duidt een nieuwe afzonderlijk beheerde „pot” aan, welke tot nu toe niet bestond.

Deze rijksbijdrage van f 4,4 miljoen werd aan de provinciale besturen toegeschoven in 1941 toen de opbrengst der provinciale belastingen, door de toen ingevoerde, voor de provincie zeer nadelige, herziening van het provinciaal belastingwezen, sterk terugliep. Om dit enigszins te compenseren werd het hierboven genoemde bedrag

	1947	Commissie-Oud (in miljoenen guldens)	1948
Inkomstenbelasting plus voorheffingen	1.013	936	1.060
Vermogensbelasting natuurlijke personen	90	50	50
Vennootschapsbelasting plus voorheffing	140	85	110
Commissarissenbelasting	1	2	2,2
Invoerrechten	120	183	183
Statistiekrecht	1,3	4	5
Accijnzen	213,3	269,8	293,5
Belasting op gouden en zilveren werken	0,6	0,9	0,9
Omzetbelasting	330	535	535
Rechten van zegel	10	15	15
Rechten van registratie	20	22	22
Rechten van successie	60	68	68
	2.035,2	2.170,7	2.344,6

aan de provincies toegekend met een nivellerende werking, omdat elke provincie één elfde deel kreeg, waarvan dus de arme provincies profiteerden.

D. Dit is de nieuwe post, welke in de definitieve begroting zal overgaan als rijksbijdrage in het „Provinciaal fonds”. De post wordt vastgesteld door het aangeven van een percentage van de opbrengst van dezelfde algemene rijksmiddelen, welke voor de voeding van het Gemeentefonds zijn bestemd en die hierboven zijn vermeld. De Staatscommissie-Oud had aangegeven $\frac{3}{4}$ pCt van de geschatte raming van f 2.170 miljoen. Thans moet de Regering in haar ontwerp één percentage aangeven van de nieuwe raming van f 2.344 miljoen.

Het is in de beschrijvende overzichten van deze materie nog niet mogelijk geweest iets te zeggen over het rapport der Staatscommissie-Oud ten aanzien van de provincie. Het Verslag is verschenen onder dagtekening van 1 Augustus 1947²⁾. Slechts het officiële stuk is bij de Landsdrukkerij te koop. Geen uitgever heeft zich aan een eigen uitgave gewaagd. En toch is het Verslag ten aanzien der provincies van iets breder opzet dan het Verslag ten aanzien der gemeenten.

De post onder E. hangt tezamen met de nieuwe regeling van het politiewezen. De raming is voorlopig, dat de gemeenten over 1948 een bedrag van f 5 miljoen tezamen méér zullen ontvangen. De rijksbijdrage loopt niet over het Gemeentefonds. Het bedrag is een „schatting”, daar de regel niet vaststaat.

Voor de provincie is mogelijk, dat nog een bijdrage wordt verleend op de begroting van „Verkeer” als hulp aan de provincie in het wegenbeheer.

Alle rijksberekeningen zijn mede opgesteld uit gegevens, welke de gemeentebesturen en de provinciale besturen zelf hebben verstrekt. Hiermede is de openbare administratie aan alle bureaux nog bezig om de definitieve cijfers te kunnen vaststellen.

C. W. DE VRIES.

²⁾ Rapport betreffende de herziening der provinciale financiën van de Commissie voor het herstel van de financiële zelfstandigheid van de gemeenten en de provincien. Ten einde het hier nu opgenomen stuk niet te lang te maken is er thans van afgezien dit rapport te bespreken.

PRIJSBEHEERSING EN DETAILHANDELSMARGES.

De spanningen, welke ons land op economisch en politiek gebied te beleven heeft, worden nog enigermate vergroot door de steeds toenemende onrust en ontevredenheid, welke reeds geruime tijd bij de groentehandelaren, de bakkers, de kruideniers en andere takken van detailhandel en ambacht zijn te constateren. In de twee eerstgenoemde branches is het zelfs reeds tot ernstige conflicten met de Overheid gekomen, welke zowel vanwege hun directe gevolgen als vanwege hun psychologische uitwerking op andere bevolkingsgroepen als hoogst schadelijk voor de wederopbouw van ons economisch leven moeten worden beschouwd.

Opvallend is, dat bij alle bedrijfstvormen in deze branches, zowel bij de middenstandszaken als bij de coöperaties en de grootwinkelbedrijven, klachten te beluisteren vallen. Zonder uitzondering gewagen zij van een zodanige verhouding tussen de bruto-winsten en de bedrijfskosten, dat een rendabele exploitatie der bedrijven niet mogelijk is.

Deze wanverhouding is niet steeds het gevolg van een doelbewuste besnoeiing der winstmarges door de Overheid, doch vindt in vele gevallen haar oorzaak in de door het Directoraat-Generaal van de Prijzen gevolgde methode bij het vaststellen der prijzen en handelsmarges, welke principieel afwijkt van die volgens welke het bedrijfsleven voorheen zijn winsten calculeerde.

Ook bij de detailhandel blijkt, voor welke moeilijkheden de Overheid komt te staan, wanneer zij de functies van de vrije economie geheel of gedeeltelijk moet overnemen.

De Regering ziet zich thans tot moeilijke taak gesteld:

- het tegengaan van verdere inflatie;
- bescherming van de consument tegen boven zijn koopkracht uitgaande prijzen van voor hem noodzakelijke goederen;
- het handhaven resp. bereiken van één voor de buitenlandse handel gunstig prijsniveau.

Ongetwijfeld is daarvoor een krachtige, doch rechtvaardige prijsbeheersing nodig. Anderzijds mogen de daaraan verbonden nadelen niet worden onderschat. De prijsbeheersing grijpt met ruwe hand in het fijne weefsel der vrije economie en werkt in vele opzichten destructief. Zij draagt een onnatuurlijk karakter, hetgeen vooral bij de detailhandel, met zijn sterk doorgevoerde parallelisatie van artikelen, tot uiting komt.

Wijze van prijsvaststelling door het Directoraat-Generaal van de Prijzen.

Binnen vele branches bestaan bij de detailzaken grote verschillen in assortimenten en werkwijze, waardoor de bedrijven vaak onvergelijkbare grootheden vormen. Dit geldt in het bijzonder voor de levensmiddelensector, tot welke wij ons in dit artikel voornamelijk willen beperken. Daar waren voorheen koopkracht, gewoonten en verlangens van het publiek beslissend voor de te verhandelen producten, de te berekenen prijzen, de winkelinrichting, de service etc. Wij treffen daar aan: de volkszaak en de betere zaak, de bedrijven met overwegend uitbrengdebiet en die met uitsluitend winkelverkoop.

Al naar provincie, plaats en stadswijk vertegenwoordigen de zaken een eigen type, hebben zij een eigen koperskring, en eigen exploitatiekosten.

De prijsbeheersing houdt met al deze verschillen geen of onvoldoende rekening. Door het Directoraat-Generaal van de Prijzen worden uniforme, voor het gehele land en voor alle zaken geldende maximum verkoopprijzen bepaald. Bij de vaststelling van de handelswinst dienen als basis de marges, welke vóór 1940 werden genoten. Hoewel voor enkele artikelen de percentuele winst wordt aangehouden, geldt toch in principe als maatstaf de vóórdoorloze absolute marge, de zgn. „centenwinst”, aangezien de invloed van de prijsstijging dient te worden geëlimineerd. Deze marge kan worden verhoogd met het thans verschuldigde wegens de Omzetbelasting en met een bepaald percentage in verband met de hogere bedrijfskosten. Voor deze opslag wordt slechts rekening gehouden met „het rationele bedrijf” en met de aan de distributie der artikelen noodzakelijk verbonden kosten. Mede door de verticale voedselvoorzieningsorganisatie worden de prijzen en marges artikelsgewijze en onafhankelijk van elkander vastgesteld en gewijzigd. Hierbij mist men echter het verband met de kostenstructuur en geraakt de onderneming in haar geheel op de achtergrond.

De vraag, of bij de geldende marges de bedrijven nog lonend kunnen worden geëxploiteerd, komt niet meer in behandeling. Men richt zich naar de marges van vóór Mei 1940.

Prijsvorming vóór 1940.

Deze door het Directoraat-Generaal van de Prijzen gevolgde methode van prijsvaststelling betekent een miskenning van de eigensoortige prijsvorming bij de detailhandel.

De goederen, welke de detaillist verkoopt, zijn in zekere mate complementair. Zij worden *gezamenlijk* gevraagd. De kruidenier bijv. verkoopt vóór alles een assortiment. De verkoop van het ene product stimuleert die van een ander. Omgekeerd kan het ontbreken van een artikel in het assortiment het verlies van een klant, en daardoor dalende verkoop van andere goederen, ten gevolge hebben. In de vrije economie was de handelsmarge dan ook afhankelijk van de door de handelaar gevolgde prijspolitiek. De verkoopprijzen werden zodanig vastgesteld, dat de *totale* bedrijfskosten/gedekt waren door het *totaal* der bruto-winsten. De detaillist was vrij in de verdeling van deze kosten over de verschillende artikelen. Daarbij zagen wij, dat in het algemeen de artikelen van de eerste levensbehoeften, zoals suiker, margarine e.d., het minst belast waren en de daarop drukkende kosten voor een belangrijk gedeelte werden gedragen door de overige artikelen in het assortiment. Wel zorgde de concurrentie er voor, dat binnen hetzelfde rayon twee of meer gelijksoortige zaken een even goedkoop assortiment hadden, doch dit neemt niet weg, dat het zeer wel mogelijk was, dat A., ondanks gelijke inkooprijzen, op artikel x een hogere marge nam dan zijn collega-concurrent B., doch omgekeerd B. op artikel y meer verdiende. Reeds uit dien hoofde kan bij de niet-merkartikelen moeilijk worden gesproken van *de* marges van vóór 1940.

Bovendien komen vele der zgn. betere artikelen, de kostendragers der overige, zoals koffie, thee, cacao, zuidvruchten, slaolie e.d., in het huidige assortiment in het geheel niet, of in veel geringer mate voor dan voorheen. Het zou voor de hand liggen, dat de overgenomen kosten werden teruggebracht naar de artikelen, waarop zij, economisch bezien, dienen te drukken. Met nadruk zij er op gewezen, dat wij hier niet met het vraagstuk der gewone onderbezetting te doen hebben. Het gaat niet om een zwaardere kostendruk op een kleinere omzet, doch om *overgenomen* kosten. In de kruideniersbranche zijn, mede ten gevolge van de bevolkingsaanwas en de sterfte onder de detailzaken, de omzetten in de winkels niet alleen in geld, doch ook kwantitatief gestegen.

Toch blijft het Directoraat-Generaal van de Prijzen zich baseren op de vroegere geldmarges.

De principiële fout hierbij is, dat men het artikel in zijn betekenis en prijs isoleert van het assortiment, waardoor het overzicht van de totale bruto-winsten en van de bedrijfskosten verloren gaat.

Uniforme maximum prijzen.

In de vrije economie was voor de marges niet alleen de *kostenverdeling* doch ook de *kostenhoogte* een belangrijke factor. Hier raken wij het vraagstuk der uniforme maximum prijzen.

Ten aanzien van de totale bedrijfskosten vertonen de kruidenierszaken grote verschillen, welke hun oorzaken vinden in voor de ondernemers externe factoren, en niet in een meer of minder rationeel bedrijfsbeheer.

Al naar zijn aard, ligging en de betoonde service heeft een bedrijf eigen kosten, op grond waarvan het in de vrije economie ook een eigen prijs kon berekenen en een eigen marge genoot. De concurrentie verhinderde daarbij de doorberekening van irrationele kosten.

De zgn. betere zaken met hun speciale, welgestelde afnemerskring hebben hogere kosten dan de volkszaak. Zij betalen een hogere huur, hebben een duurder winkel-richting, verlenen meer service, bedienen zich van beter gekleed en beschaafder personeel.

De plattelandszaak, die de goederen overwegend aan

huis bezorgt, werkt onder geheel andere omstandigheden dan de grote stadszaak.

Ook varieerden voorheen de prijzen naar de plaatselijke verschillen in lonen en huren.

De bedrijven vormen daardoor onvergelykbare grootheden; waaruit bezwaarlijk een statistisch gemiddelde kan worden becijferd. *Het* rationeel geleide bedrijf, hetwelk als norm moet dienen bij de vaststelling der marges, is dan ook een fictie.

Indien bedrijven met verschillende kosten werken, mag het bedrijf met de laagste kosten slechts als basis dienen, indien het ook de taak der andere kan overnemen. Rationeel werkt een ter plaatse *noodzakelijk* bedrijf echter reeds, wanneer wordt bereikt hetgeen in de gegeven omstandigheden mogelijk is. Daarbij is het zeer wel denkbaar, dat een elders gevestigde zaak bij dezelfde prijzen betere resultaten behaalt. De eis tot aanpassing kan dan niet gesteld worden.

Wanneer de Amerikaanse spoorwegen op het in Amerika aanwezige net en bij de daar bestaande mogelijkheden meer rendabel zijn dan de Nederlandse spoorwegen, zegt men nog niet, dat wij ons van de Amerikaanse lijnen moeten gaan bedienen. Indien een Zweedse electriciteitscentrale, dank zij een voor haar mogelijke goedkope wijze van stroomopwekking, voordeliger levert dan de Amsterdamse centrale, beschouwt men de laatste toch nog rationeel.

Evenmin mag een plattelandszaak met een belangrijke uitbreng in een heuvelachtig terrein, of in een dun bevolkte streek met arme bevolking, reeds een irrationele werkwijze worden toegeschreven alleen op grond van het feit, dat de bedrijfsresultaten achter blijven bij die van een grote stadszaak, waarin een zodanige omzet door winkelverkoop kan worden bereikt, dat een ideale werkverdeling mogelijk is, en waarin, dank zij de koopkracht en de gewoonte der bevolking, een voor de detaillist gunstige samenstelling van het assortiment mogelijk is.

De hoogte der bedrijfskosten wordt verder door tal van andere factoren beïnvloed. Wij noemen hier de aard en de gewoonte der bevolking. Bij een stugge bevolking geschiedt het „horen” voor de uitbreng vaak aanzienlijk vlugger dan daar, waar de kruidenier of zijn bediende met de klant dient te converseren.

Ook de mate, waarin thans de distributiediensten het aantal improductieve wachturen op de plaatselijke kantoren weten te beperken, is van belang voor de loonfactor. Vooral in kleinere zaken moet vaak, in verband met de distributiewerkzaamheden, een bediende worden aangehouden, voor wie geen volledig emploi is.

Terwijl bij de industrie wellicht kan worden uitgegaan van een norm, is dit bij de detailhandel in levensmiddelen onmogelijk. Teveel wordt door het Directoraat-Generaal van de Prijzen vastgehouden aan de gedachte van één grote landelijke markt, waarin bij een vrije economie onder de invloed van de concurrentie, één prijs zou resulteren. In de detailhandel in levensmiddelen vormt iedere plaats, ja iedere wijk in een plaats van enige omvang, een markt, en heeft iedere zaak een andere verhouding in de samenstelling van het assortiment en een eigen karakter. Daardoor konden de prijzen voor dezelfde artikelen van gelijke kwaliteit in de verschillende plaatsen en wijken vóór de oorlog belangrijk verschillen.

De uniforme maximum marge, gebaseerd op de uitkomsten van het zgn. goede bedrijf, is daarom iets onnatuurlijks¹⁾.

Het Directoraat-Generaal van de Prijzen wil uitgaan

¹⁾ Men kan hiertegen aanvoeren, dat toch ook voor de merkartikelen maximum marges golden. Hierbij mag echter niet worden voorbijgezien, dat er van vele artikelen niet concurrerende merken bestonden en de meeste merken in verschillende kwaliteiten werden verhandeld. In wezen was er daardoor geen uniforme marge voor het artikel. Iedere zaak pousseerde de merken en kwaliteiten, die pasten bij de aard van zijn bedrijf. Bovendien waren de marges doorgaans zodanig bepaald, dat de verkoop der artikelen ook nog voor de bedrijven, welke onder ongunstige omstandigheden werken, lonend was.

van de marges van vóór 1940 en van het „rationele bedrijf”. Beide begrippen zijn echter imaginaire grootheden.

Onder de werking van het prijsmechanisme werden de prijzen en marges *ondernemingsgewijze* bepaald en gewijzigd. Dit is in het systeem van beheerste prijzen niet mogelijk. Bij de detailhandel in levensmiddelen met zijn talloze zaken en uitgebreide assortimenten zijn individuele prijsvaststellingen, zoals wij die in de industrie kennen, praktisch ondoenlijk. De prijzen kunnen daarom slechts artikelsgewijze worden vastgesteld. Zoals Drs Jongman opmerkt, is hetgeen men bij een zodanige prijsregeling moet weten, niet bekend, „zodat elke verwijdering van de op 9 Mei geldende marges in zekere zin een sprong in het duister wordt”²⁾.

Het blijkt, dat bij een kunstmatige prijsvorming de natuurlijke functies der vrije economie niet volledig kunnen worden overgenomen en het bedrijfsleven schade moet lijden. Doch hierin ligt tevens opgesloten, dat de boven omschreven moeilijkheden slechts kunnen worden overvaren door maatregelen, welke zoveel mogelijk het herstel der vrije, door de concurrentie geregeerde prijsvorming en het geven van een zo groot mogelijke consumptievrijheid beogen.

Rationele distributie,

Meermalen is de gedachte geuit, dat middels de prijs-politiek van lage winstmarges een rationele distributie kan worden bevorderd³⁾.

Het begrip rationeel is hier echter relatief.

Het is mogelijk, dat verschillende bedrijven bij de thans geldende marges uitvallen of tot herziening hunner werkwijze moeten overgaan. Daarbij kan het nodig zijn in het vervolg minder service te verlenen of tot beperking van de uitbreng over te gaan. *Bedrijfseconomisch* kan dit „rationeel” zijn. Verschuiven deze kostenbesparing in het bedrijf echter een verschuiving van kosten naar de consument betekent, rijst de vraag, of dit ook *sociaal-economisch* rationeel is.

De consument zal dan, dank zij de prijsbeheersing, zijn waren iets voordeliger kunnen inkopen, doch zal daarentegen zich meer moeite moeten getroosten en tijdverlies, reiskosten, slijtage aan schoeisel en kleding etc. hebben.

Het Directoraat-Generaal van de Prijzen nu heeft vóór alles een *sociaal-economische* taak. Indien de detaillist wordt genoodzaakt zijn bedrijf te sluiten of zijn diensten te beperken, kan dit tot gevolg hebben, dat juist door de besparing op de handelsmarges en het voorkomen van een prijsverhoging het levensmiddelenpakket duurder wordt. Exploitatie der bedrijven met lagere kosten betekent nog geen goedkopere distributie van goederen. Anders zouden de posterijen kunnen „rationaliseren” door haar buslichtingen en besteldiensten op te heffen en te bepalen, dat het publiek op bepaalde uren de poststukken op de kantoren kan deponeren en afhalen.

Vooraf gedurende de laatste jaren heeft in de verschillende branches een belangrijke selectie en een natuurlijke sanering plaats gehad. Zo verminderde het aantal kruidenierswinkels van 35.000 in 1930 tot 26.000 in 1947, bij een bevolkingsaanwas van 20 pCt, en ontwikkelde zich in deze branche verschillende sterke commerciële organisaties en combinaties. Ondanks dit alles is er in verschillende plaatsen nog een overbezetting aan winkels. Een vermindering daarvan is ongetwijfeld gewenst. De gedachte, als zouden bij de lage winstmarges juist de minst efficiënte werkende bedrijven uitvallen en de overige na een overgangstijd en voldoende aanpassing in staat zijn tegen lagere prijzen te leveren, is onjuist.

Wil men de minst efficiënte bedrijven doen verdwijnen, dan geldt als eerste eis, dat ieder zich ten volle kan ontplooiën. Onder de huidige omstandigheden worden de

concurrentieverhoudingen echter in sterke mate beïnvloed door het ingrijpen der Overheid. Wij noemen hier slechts de toewijzing op basis van 1938/39 aan importeurs en fabrikanten van grondstoffen, welker eindproducten bonvrij worden verhandeld.

Sedert deze basisjaren hebben bij de groot- en detailhandel belangrijke verschuivingen plaats gehad. Vele detaillisten kunnen van deze schaarse artikelen nu slechts zeer geringe hoeveelheden verkopen, doordat hun leveranciers, of die hunner grossiers, een te klein contingent hebben. Daartegenover ontvangen hun concurrenten met een kleinere vaste afnemerskring ruimere voorraden. De detaillist loopt hierdoor het gevaar zijn klanten te verliezen en krijgt bovendien door zijn kleinere omzet een zwaardere kostendruk. Dit alles vindt niet zijn oorzaak in een onjuist beheer of gebrekkige organisatie, doch in een overheidsmaatregel.

Het vraagstuk der bevoorradings is zeer gecompliceerd, doordat daarbij in de eerste plaats de belangen der fabrikanten zijn betrokken, welke niet steeds parallel lopen met die der grossiers en detaillisten. Het bewijst echter, dat bij de geleide economie steeds het gevaar van ongelijke kansen aanwezig is, waardoor de concurrentie geen gezonde selectie veroorzaakt.

In een volgend artikel zullen enkele mogelijkheden worden genoemd, waarbij binnen het kader van de algemene regeringspolitiek wellicht verbetering voor de kruideniers en andere detaillisten kan worden bereikt.

B. J. WIJNBEEK.

PÉTROLEUM IN HET NABIJE OOSTEN.

Amerika krijgt stem in het kapittel.

In het VIIe Hoofdstuk van zijn boek „Verschoven Wereldmacht. Een schets van de internationale ontwikkeling van de Verenigde Staten, Engeland en Rusland in hun onderlinge verstandhouding” (1947) schetst David J. Dallin in enkele pakkende passages de aloude strijd tussen Rusland en het Britse Imperium om de hegemonie in het Nabije en het Midden-Oosten.

De ene gebiedsuitbreiding volgde op de andere. Spoorwegconcessies werden een begeerde buit. Invloedssferen werden afgebakend. Kapers op de kust (Duitsland, Italië, Frankrijk) werden verdreven. Zo bleven Rusland en Engeland de beide machtige rivalen, die het voor het zeggen hadden in Perzië (Iran) en in de aangrenzende gebieden van dit roemrijke land.

Tijdens de laatste 30 of 40 jaar is echter het belang van de spoorwegen als een middel tot politieke penetratie door een ander middel op de achtergrond geraakt, nl. door de exploitatie van oliebronnen. Het Midden-Oosten (Amerikaanse betiteling voor: Het Nabije Oosten) is een van de rijkste oliegebieden ter wereld. Van het Russische Bakoe in het Noorden af, via Iran en Irak tot Arabië in het Zuiden toe, is het land één groot oliegebied. Er is nog nooit, zegt Dallin, een grondig onderzoek naar de aanwezige voorraden ingesteld; de schattingen van de deskundigen lopen uiteen. Amerikaanse onderzoekingen, die onlangs zijn gedaan, leverden als resultaat op, dat men de onderaardse rijkdommen van het Midden-Oosten, die van Rusland uitgezonderd, op 50 milliard vaten van 163,6 liter (d.i. rond 36 gallons) schatte.

Op 7 Juni van dit jaar kwamen enkele Amerikaanse olie-specialisten, onder leiding van de bekende Amerikaanse geoloog E. De Golyer, met schattingen, welke slechts gingen van 26 tot 30 milliard vaten voor het Midden-Oosten tegen onderscheidenlijk 22 en 10 milliard voor Amerika en Rusland. In de onmiddellijke nabijheid van de Perzische Golf stelde men de reserves op 9 milliard, die in Saoedi-Arabië op 5 tot 7, in Iran 6 tot 8 en in Irak op 5 milliard vaten.

Hoe dit nu echter ook wezen moge, de olie werd oorzaak,

¹⁾ Zie: „De detailhandelsmarge in de prijspolitiek” door Drs C. D. Jongman in „E.-S. B.” van 5 Maart 1947, blz. 185.

²⁾ Zie: „De prijspolitiek en de detailhandel” door Drs E. A. V. Vermaas in „E.-S. B.” van 6 November 1946, blz. 733.

dat Amerika zich steeds meer ging interesseren voor het-geen er zich buiten zijn gebied afspeelde.

De Verenigde Staten waren, zo lezen wij bij Dallin op blz. 110 van zijn boek, de laatste van de grote mogendheden, die belangen kreeg in het Midden-Oosten.

De geschiedenis van de Amerikaanse bedrijvigheid in dit gebied is nochtans geheel verschillend van die van de andere grote mogendheden geweest: het begon met particuliere economische beleggingen, die geen gebiedsverwerving of vraagstukken over invloedssferen met zich brachten. Niettemin nam de politieke invloed snel toe en binnen een tijd van 20 jaar had Amerika zich een bijzondere plaats verzekerd, dwars tegen de twee heersende mogendheden in.

Een verenigd front van Amerika en Engeland.

Terwijl Engeland reeds meer dan 30 jaren een actieve petroleumpolitiek voert (zó lang reeds bezit de Engelse Regering bijv. meer dan 50 pCt van het kapitaal der zeer machtige Anglo-Iranian Oil Company), is het eerst in de allerlaatste jaren in Amerika duidelijk geworden, dat een zekere mate van regeringssteun bij de economische expansie in het Midden-Oosten noodzakelijk was.

Dr Herbert Feis wijdt aan deze kwestie interessante beschouwingen in zijn boek: „Seen from E. A. (Economic Affairs)”, 1947, waarbij hij er o.a. aan herinnert, dat een groep Senaatsleden na een reis naar de gebieden rondom de Perzische Golf hun bevindingen in een rapport aan de Senaat vastlegden:

„Although private American enterprise is responsible for discovering these (i.c. the Middle East) rich resources, relatively unprotected by American diplomacy, it is operating in an area where the British influence has been and still is considered paramount. American companies are not dealing with private interests but with the governments of the countries involved. They are competing either with the British government itself or with companies working in close association with the British government” (blz. 106).

Deze actie van de hierbedoelde Senaatsleden bleef niet zonder resultaat, want in Juni 1943 werd de Petroleum Reserves Corporation door de Regering in het leven geroepen. De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Harold Ickes, kreeg er de leiding van. Volgens Dallin was een van de doeleinden, die men op het oog had, een verhoging van de olieproductie in Azië.

Een van de eerste plannen was om in wedijver met Engeland een grote buisleiding van Arabië naar de Middellandse Zee aan te leggen, teneinde de verschepingen van olie sterk te vergroten en te vergemakkelijken en daardoor de kosten te drukken. Ickes verklaarde in December 1943, in een artikel in het tijdschrift „American Magazine”, dat de oliereserves van Amerika voor niet meer dan 14 jaar voldoende waren¹⁾. Ook wees hij erop, dat de oorlog over de gehele wereld voornamelijk met Amerikaanse olie werd gevoerd. Daarom moesten de Verenigde Staten, om de Amerikaanse reserves te sparen, de productie van olie in andere landen op een hoger peil brengen. In overeenstemming met deze zienswijze van de Regering sloot dan ook de Petroleum Reserves Corporation met de Arabisch-Amerikaanse Maatschappij een overeenkomst: de Regering Amerikaanse ongeveer 150 miljoen dollar in de aanleg van een buisleiding te steken.

Deze wel zeer forse koersverandering der Amerikaanse Regering lokte nogal wat verzet uit, zowel bij de petroleummaatschappijen, die bevreesd waren voor een rechtstreekse staatsinmenging (het plan van de buisleiding liet men zelfs geheel schieten), als bij de Engelse Regering, die in het geheel niet was geraadpleegd.

Een en ander leidde ertoe, dat er op 8 Augustus 1944 te Washington een Engels-Amerikaanse petroleumover-

eenkomst werd getekend, die in Februari 1945 werd vervangen door een nieuw ontwerp, dat eveneens voorzag in de oprichting van een zuiver Engels-Amerikaanse „International Petroleum Council”.

In 1944—1945 was de wereldoliemarkt steviger dan ooit in Amerikaanse en Engelse handen. Amerika en Engeland bereikten zo langzamerhand met hun dooreen gegeven belangen een verenigd front en een bijna volledige wereldmonopolie voor de handel in olie. Intussen werden Frankrijk en Nederland, die ook bij de olie geïnteresseerd zijn, door de oorlog steeds zwakker (Dallin, blz. 115).

De drie voornaamste petroleumgebieden.

Saoedi-Arabië is een uitsluitend Amerikaans oliegebied. De Arabisch-Amerikaanse Oliemaatschappij (die het eigendom is van de Standard Oil of California en de Texas Company) bezit in Saoedi-Arabië twee grote olieconcessies; deze lopen tot het jaar 2000. De maatschappij begon haar verschepingen in 1939 en heeft tot nu toe slechts een beperkt gebruik van de contractueel vastgelegde rechten gemaakt. Men kan, zegt Dallin, een grote uitbreiding verwachten. De concessie in Saoedi-Arabië is van politiek standpunt uit gezien bijzonder belangwekkend, daar dit gebied eigenlijk tot een Engelse sfeer behoort, waar de Amerikaanse oliemagnaten, in de meest uitgebreide zin van het woord, gebruik hebben gemaakt van de „open-deurpolitiek”. Zij zijn hier nl. zover gegaan, dat ze de Engelse concurrentie praktisch hebben uitgeschakeld. De olieproductie van Saoedi-Arabië bedraagt ongeveer 11 pCt van de totale opbrengst van het Midden-Oosten. Er zijn echter, zoals gezegd, vooruitzichten op een snelle vergroting van de productie.

Irak, dat 20 pCt van de olie van het Midden-Oosten levert, is een voorbeeld van precies het tegenovergestelde. De enige belangrijke oliemaatschappij in dit land is de Iraq Petroleum Company, die Engelse, Franse en Amerikaanse belangen vertegenwoordigt.

Sinds 1924 bezit Amerika 23,75 pCt van de aandelen. Het Amerikaanse aandeel in de olieproductie in Irak is even groot.

Dallin verzuimt te vermelden, dat de vierde deelgenoot in dit concern de Royal Dutch-Shell is, die van meet af aan de beschikking over 23,75 pCt der aandelen heeft gehad.

Iran, met een productie van 65 pCt, bezit de oudste van de thans in het Midden-Oosten gevestigde olievelden. Engeland heeft door middel van de Engels-Iranese Olie-Mij en haar dochtermaatschappijen de beschikking over de olie uit Zuid-Iran. Wij herinnerden er reeds aan, dat de Engelse Regering reeds langer dan 30 jaar minstens 50 pCt van het kapitaal van de maatschappij bezit. Winston Churchill drong er indertijd, in zijn functie van Eerste Lord van de Admiraliteit, bij de Engelse Regering en het Parlement reeds op aan, dat men de weg van directe staatsdeelneming bij het beheer van de petroleum zou inslaan.

De olieproductie van de eerder genoemde maatschappij is van 81.000 ton aan de vooravond van de eerste wereldoorlog (1913) gestegen tot 10 miljoen ton in 1939. Haar geweldige concessies lopen tot het jaar 1993; de maatschappij gevoelt zich in Zuid-Iran volkomen veilig.

De vermoedelijke petroleumrijkdommen van Noord-Iran wachten op ontginning. Doch die heeft de Sowjet-Unie voor zich gereserveerd.

Amerika's invloed wordt groter.

Behalve de oliebronnen zijn raffinaderijen, buisleidingen en de tankvloot onmisbare onderdelen van de olie-economie.

Volgens Dallin bezitten Engelse maatschappijen 60 pCt, Amerikaanse 33 pCt van de totale oliereserves in deze gebieden. Wat betreft de volledige raffinagecapaciteit is de verhouding nog gunstiger voor Engeland, nl.

¹⁾ Vgl. „De olie-industrie in de Verenigde Staten”, in „E.-S.B.” van 3 September jl., blz. 707.

80 tegen 20 pCt, terwijl alle buisleidingen, welke momenteel in bedrijf zijn, Engels bezit vormen.

In werkelijkheid is de Amerikaanse invloed echter groter dan uit deze cijfers wellicht zou blijken, terwijl die invloed nog voortdurend groter wordt.

De instandhouding van wereldondernemingen vereist grote kapitalen, welke Engeland niet meer te voorschijn kan toveren, en bovendien voelt het zich niet meer opgewassen tegen de expansiepolitiek der Sowjet-Unie.

Dit verklaart, waarom het Amerika veel meer de vrije hand heeft gelaten dan na de eerste wereldoorlog.

Het belangrijkste feit is dan ook, politiek gezien, dat de exploitatie van de olie in het Midden-Oosten een net van Engels-Amerikaanse belangen heeft gesponnen, welke belangen als van ouds door de Engelse Regering sterk, door de Amerikaanse Regering in mindere, doch in steeds toenemende mate worden gesteund.

Het is moeilijk — zo heet het in een officieel rapport — om verschil te maken tussen concurrentie van maatschappijen en concurrentie van landen.

Naar de woorden van J. K. Pew van de Sun Oil Company betekent de onlangs gesloten overeenkomst op het gebied van de olie tussen Amerika en Engeland (zie hierboven) een eerste stap tot wat wel eens zou kunnen blijken een zorgvuldig uitgewerkt plan te zijn om tot een kartel te komen, dat boven de nationaliteiten staat, met al de verstrekkende politieke verwickelingen, die dit met zich zou brengen.

Zo'n kartel, dat boven de nationaliteiten zou staan, is in de eerste plaats een kartel van Engeland en Amerika, die momenteel 80 pCt van de olievoorraad van de wereld onder hun controle hebben.

De totstandkoming van de machtspositie van de Verenigde Staten in dit deel der wereld, waarin Rusland en Engeland zo lang de toon hebben aangegeven, is inderdaad de belangrijkste gebeurtenis in de wereldpolitiek der laatste tijden.

Was het niet veelbetekenend, dat na de conferentie te Cairo in Februari 1945 Roosevelt en Churchill gingen confereren met de Staatshoofden van Saoedi-Arabië, Egypte en Abessynië om met hen actueel-politieke problemen van het Midden-Oosten te bespreken?

Had het niet evenzeer een bijzondere betekenis, dat de Koning van Iran ongeveer terzelfdertijd een verklaring betreffende Amerika aflegde, waarin tot uitdrukking werd gebracht, dat Iran met vreugde de tekenen begroette, die erop wijzen, dat in het Midden-Oosten voor de eerste keer een rechtlijnige Amerikaanse buitenlandse politiek bezig is zich te ontwikkelen? „Na de oorlog en na de ontzuiming van Iraans grondgebied door vreemde troepen zal dit land er ten zeerste naar verlangen om de economische banden met Amerika te versterken”.

Inmiddels is het wel duidelijk geworden, dat Amerika Iran niet aan zijn lot wenst over te laten.

Aanvullende mededelingen.

Hebben wij ons in het bovenstaande in hoofdzaak gehouden aan de door Dallin in zijn boek verwerkte gegevens, zo moge ter aanvulling daarvan nog worden medegedeeld, dat op sterke aandrang van de Amerikaanse Regering de Phillips Petroleum Company en 10 andere onafhankelijke petroleummaatschappijen de American Independent Oil Co. met een kapitaal van 100 miljoen dollar hebben opgericht, welke uitvoering hoopt te geven aan een op grote schaal gefinancierd programma voor oliewinning, waarbij met name is gedacht aan het verkrijgen van olieconcessies tussen Koeweit en Saoedi-Arabië aan de westkant van de Perzische Golf (22 Aug. 1947).

Wat de buisleiding van Saoedi-Arabië naar de Middellandse Zee betreft, wisten de bladen 19 Aug. jl. te berichten, dat acht Amerikaanse assurantiemaatschappijen daarvoor 125 miljoen dollar hebben beschikbaar gesteld in de vorm ener lening, welke wordt gegarandeerd door

vier vooraanstaande oliemaatschappijen, nl. de Standard Oil of New Jersey, de Socony Vacuum Oil, de Standard Oil of California en de Texas Company.

Te zijner tijd zullen de eerstgenoemde twee maatschappijen als partners toetreden tot de Trans Arabian Pipeline, welke op het ogenblik, zoals wij reeds eerder konden mededelen, in het bezit is van de Standard Oil of California en de Texas Company.

Tenslotte werd enkele dagen later uit Damascus gemeld, dat de onderhandelingen inzake de buisleiding, welke de olie uit Saoedi-Arabië moet vervoeren, zijn beëindigd. De vertegenwoordigers van de Amerikaanse zijde hebben de Syrische voorwaarden aangenomen, onder voorbehoud, dat hun directie er mede accoord gaat.

Men is dus van de zijde der Syrische autoriteiten niet ingegaan op door de Sowjet-Unie te dezer zake gedane voorstellen, waarvan het Alg. Handelsblad op 15 Februari jl. gewaagde:

Ook Dr Henriëtte Boas doet in haar boek: „Het Midden-Oosten in Overgang” (1947) hieromtrent belangwekkende mededelingen.

Doch het zou ons te ver voeren, indien wij de controversen tussen Amerika en de Sowjet-Unie aan een nadere beschouwing zouden onderwerpen.

F. S. NOORDHOFF.

BOEKBESPREKINGEN.

Dr A. Treep, De onderneming en het monetaire vraagstuk. Bedrijfs-economische vakstudies, N. Samsom N.V., Alphen a. d. Rijn 1947, 226 blz.

De door de schrijver behandelde raakvlakken tussen onderneming en geldstelsel zijn drie in getal: de waardevastheid van het geld, de wijzigingen in de valutapariteit en het transferprobleem. In grote trekken dus een weer-gave van de monetaire aspecten, die met de waardeverhoudingen van het geld in het binnenlandse en buitenlandse verkeer en met de verbindende schakels tussen die beide sectoren samenhangen.

Veelomvattend als deze problematiek is, weet Dr Treep daarvan in beknopt bestek een uiteenzetting te geven, welke uitmunt door helderheid en bevattelijkheid. Wie de schrijver uit zijn vorige publicaties op het gebied van de theorie en de techniek van de hedendaagse deviezen-restricties, clearing- en betalingsregelingprocedures kent, verwondert zich er niet over, dat speciaal dit onderdeel een systematische en diepgaande behandeling kreeg. Hiermede heeft de schrijver de bestaande ons bekende literatuur in binnen- en buitenland zeker vooruitgebracht. Wij veroorloven ons de voorafgaande hoofdstukken in het boek min of meer als een aanloop tot deze zich nog steeds in grote bevindende materie te beschouwen, alhoewel de in deze hoofdstukken voorkomende beschouwingen over de funeste gevolgen voor onderneming en conjunctuur van de binnenlandse instabiliteit van de geldeenheid, over mogelijkheden en grenzen van stabilisatie der geldvoorziening, op zichzelf een waardevolle recapitulatie vormen van wat de recente geldliteratuur ten deze heeft opgeleverd.

De inflationistische tendenties van deze tijd, gevolg van de goederenschaarste en ondergrond van een in vele landen aanwezig ongezond prijzenstelsel, verhinderen, dat internationaal evenwichtige valutaverhoudingen ontstaan, zodat enerzijds restricties en anderzijds tijdelijk ontspanning brengende pariteitswijzigingen voorlopig tot bescherming van het binnenlandse geldstelsel nodig zullen zijn. De nogal uitvoerige beschouwing, door de schrijver gewijd aan het monetaire perspectief van de destijds veel belangstelling verdienende internationale valutaplannen van Keynes en White, is thans alweer geschiedenis geworden. Kennelijk is zij blijven staan, omdat, toen het boek gereed was, de uitgave op zich moest laten wachten. Dit bezwaar wordt enigszins vergoed door een ietwat haastig,

bij wijze van excerpt, als slothoofdstuk toegevoegde verhandeling over het inmiddels tot invoering gekomen stelsel van Bretton Woods.

De titel: De onderneming en het monetaire vraagstuk, wekt onwillekeurig bepaalde verwachtingen. Zijn deze vervuld? Het antwoord hierop kan bevestigend luiden, als men zich houdt aan de door de schrijver in nogal bescheiden termen omschreven probleemstelling: inzicht te geven in enkele monetaire problemen, die voor de ondernemer van onmiddellijk belang zijn. Anderzijds evenwel zijn de beschreven verschijnselen en tendenties meer van algemeen economische dan van bedrijfseconomische strekking. Een uitzondering hierop vormt het hoofdstuk over de onderneming en de schommeling van de geldwaarde. Hierin wordt een exposé gegeven van de kostprijs-theorie, zoals zij de schrijvers over de vervangingswaarde wordt ontwikkeld, en de noodzaak in het licht gesteld de als gevolg van zuivere monetaire waardeinstijgingen op de bedrijfsgebonden voorraden ontstane schijnwinsten uit het rentabiliteitsbeeld te elimineren. Deze uiteenzettingen blijven echter voor een bedrijfseconomische vakstudie te veel aan de oppervlakte. Zij bieden geen nieuwe gezichtspunten, behalve wellicht ten aanzien van de praktische wijze van correctie met behulp van indexcijfers van de afschrijvingsbedragen en standaardkostprijzen bij gestegen vervangingswaarde.

Dat het juist de officiële instanties zijn, fiscus en prijsbeheersing, die hardnekkig aan de historische kostprijscalculatie blijven vasthouden, en tot welke consequenties dit voor de onderneming leidt, vinden we niet vermeld.

Geldtheoretisch is van belang, dat de schrijver op de institutionele veranderingen in de maatschappijvorm een duidelijk licht werpt. Hij gaat er vanuit, dat het oude stelsel der vrije verkeershuishouding niet meer in ere zal worden hersteld en dat op goede gronden mag worden verwacht, dat de toekomstige maatschappijvorm het midden zal houden tussen de verkeers-economie en de centraal geleide huishouding. In een zodanige maatschappij-organisatie werken de monetaire factoren in principe op dezelfde wijze als in de verkeershuishouding, al zal hun effect, naar schrijver meent, enigszins worden getemperd. In deze orde van zaken, ten aanzien waarvan een zekere voorkennis kan worden ontleend aan het bestaande systeem van geleide economie, zal voor de monetaire politiek nochtans een voorname plaats zijn weggelegd. Bij een goede hantering hiervan kunnen de gevolgen van conjunctuurschommelingen aanzienlijk worden verzacht, zowel ten gevolge van de meer omvattende overheidscontrole op alle vitale punten van het economisch proces, als door het betere inzicht, dat geleidelijk in de dit proces beheersende conjunctuurverschijnselen is ontstaan. De uiteenzettingen, welke de schrijver over deze onderwerpen ten beste geeft, zijn ook voor theoretici zeer interessant. Al met al een geschrift, dat wij ten zeerste kunnen aanbevelen.

Prof. Dr P. P. VAN BERKUM.

Economische en Sociale Kroniek der Oorlogsjaren 1940—1945, publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Uitgeversmaatschappij W. de Haan N.V., Utrecht 1947.

De taak van een kroniek is het vastleggen en het commentariëren van dingen, die gebeurd zijn. De bekende Kroniek van het C.B.S. stelt zich dit doel met betrekking tot hetgeen op economisch en sociaal gebied is gebeurd. Zij beperkt zich dus tot de beschrijving; zij tracht geen problemen op te lossen, doch documenteert.

Het is in zekere zin een paradox, dat deze definitie van het begrip kroniek, die de taak van de kroniekschrijver tot een zeer uitgebreide maakt, de taak van de recensent van zijn werk juist beperkt. Er kan hier geen sprake zijn van het leveren van critiek op een betoog, dat immers ontbreekt. Moet de recensent dus volstaan

met het geven van een overzicht van de inhoud van de kroniek? Ook dit komt niet in aanmerking, want hiermede zou hij zelf het terrein van de kroniekschrijver betreden. Er blijft voor de recensent geen andere mogelijkheid dan aan te geven, wat er in de kroniek ontbreekt.

Wie echter de Kroniek der Oorlogsjaren 1940—1945 ter hand neemt met het oogmerk om in dit opzicht successen te boeken, wordt ook hier teleurgesteld. Het voorbericht wijst er nl. nadrukkelijk op, dat in het werk, dat door het C.B.S. voor de Kroniek wordt verricht, als gevolg van de oorlog een aanzienlijke achterstand is ontstaan, die ook thans, nog niet is ingelopen.

Het is begrijpelijk, dat de recensent, na aldus tot bescheidenheid te zijn gemaand, zich ontslagen acht van de plicht om te bewijzen, dat in de Kroniek der Oorlogsjaren 1940—1945 toch een grote mate van volledigheid is bereikt. Ik volsta met een enkele greep uit het omvangrijk statistisch materiaal, die vastlegging in ruimer verband verdient.

Het zwarte prijspeil in vergelijking met de officiële prijzen ¹⁾.

Artikelen	Eenheid	Officiële prijzen 1944	Zwarte prijzen in fl.		
			1942	1943	Winter 1944/1945
Aardappelen ..	kg	0,10	0,40	0,40	7
Brood	800 gr	0,19	0,98	1,18	40
Boter	kg	2,60	25	45	150
Vet, gesm. rund- Kaas v.v.	kg	1,40	30	50	150
Melk, gestan- daardiseerd ..	liter	0,17	0,80	1	10
Rundvlees	kg	1,60	6	15	60
Suiker	kg	0,55	4	14	80
Zout	kg	0,17	—	—	10
Eieren	stuk	0,10 ^{1/2}	0,85	1,25	7
Bruine bonen ..	kg	0,50	2,75	3	40
Tarwebloem	kg	0,26	3,50	5	60
Tarwe	kg	—	3	3,50	50
Rogge	kg	—	2	3	45
Havermout	kg	0,34	7,50	8	55
Cognac	liter	4	25	70	150
Jenever	liter	3,50	25	70	140
Sigaretten	20 st.	0,90	2,50	6	60
Tabak incl. amateur	50 gr	0,80	—	3	28
Lucifers	pak	0,15	—	3,50	10
Schoenen, heren	paar	7,90	40	65	150
Herencostuum ..	stuk	52,50	200	350	1000
Rijwielbuiten- banden, Para..	stuk	3,55	40	150	400
Rijwielbinnen- banden	stuk	1,10	10	25	90
Anthraciet	mud	3	16	17,50	160

¹⁾ Uiteraard zullen zwarte transacties tegen geheel andere prijzen, zowel lager als hoger, dan de hierboven vermelde, eveneens hebben plaatsgevonden. De prijzen beogen dan ook slechts een globale indruk te geven van de hoogte van het zwarte prijsniveau.

In het licht van deze en dergelijke gegevens — in de tabel is zowel de ontwrichting in de reële als die in de financiële sfeer vervat! — is tenslotte de laatste kritische vraag naar de waarde van de Kroniek der Oorlogsjaren niet moeilijk te beantwoorden.

De betekenis van deze Kroniek beperkt zich niet tot het heden; zij geeft niet enkel de noodzakelijke achtergrond aan de huidige problemen van economisch herstel. Ook in de toekomst, als de gevolgen van de oorlog zullen zijn overwonnen, zal de Kroniek der Oorlogsjaren haar waarde behouden. Onze ervaringen tijdens de jaren 1940—1945 kunnen latere generaties wellicht tot nadenken stemmen.

J. H. L.

AANTEKENINGEN.

DE GEMEENTEBEGROTING VAN ROTTERDAM.

Rotterdam opent dit jaar de rij van de gemeenten, die haar begrotingen voor 1948 zullen publiceren. Het tekort op de gewone dienst wordt, evenals voor 1947, op f 51 miljoen geraamd. Toch is er een belangrijk verschil met het vorige jaar. Voor 1948 is rekening gehouden met een afschrijving op de oude crisis- en oorlogsschulden van f 9 miljoen, en met het vervallen van enkele belasting-

Uit deze tabel blijkt, dat er een grote achterstand in de kapitaalinvesterings gedurende de oorlog is ontstaan, welke men in de kortst mogelijke tijd wenst in te halen.

Investerings (in prijzen van 1944)			
	1940-44 (jaargemiddelde)	1950	1960
(x mrd \$)	12,34	27,70	33,00

De individuele besparingen in de periode 1950—1960 worden door het „Fund” op slechts 9 pCt van het inkomen na aftrek van belastingen geschat. Voor 1950 zou dit neerkomen op een bedrag van \$ 12 mrd, waaruit blijkt, dat bedrijfsleven en Overheid 15,7 mrd voor hun rekening moeten nemen, indien men het investeringsdoel ad 27,7 mrd wil bereiken. Verschillende oorzaken zijn er voor de geringe individuele besparingen aan te wijzen: de belastingen zijn hoog en bovendien is de behoefte aan besparingen gering, enerzijds door de „social security” en anderzijds vanwege de reserves, welke de individuen tijdens de oorlog hebben gevormd. Ter vergelijking diene, dat de individuele besparingen in de goede vooroorlogse jaren ongeveer 20 pCt van het nationale inkomen beliepen.

Het „Twentieth Century Fund” komt tot de volgende conclusie: De verhouding tussen de persoonlijke consumptieve uitgaven en het nationaal inkomen zal in de periode van 1950—1960 constant blijven. Het nationaal inkomen zal echter zowel absoluut als relatief toenemen, waardoor de levensstandaard een stijgende tendentie zal vertonen. De vraag naar goederen en diensten, uitgaande van de consumenten, zal hierdoor veranderingen in intensiteit en elasticiteit vertonen. De wijzigingen, welke in de vraag zullen optreden als gevolg van inkomensverschuivingen, zullen echter van ingrijpender aard zijn. Men verwacht nl. een sterke uitbreiding van de groepen met inkomens van \$ 2.000—\$ 5.000 en boven \$ 5.000. Bovendien wijst het „Fund” op de invloed, welke de verschuiving in de inkomensverdeling tussen stad en platteland (en wel ten voordele van de laatste) op de vraag naar goederen en diensten zal uitoefenen.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE OLIEVOORZIENING VAN EUROPA EN DE PARIJSE CONFERENTIE.

De Parijse conferentie voor Europese economische samenwerking heeft, zoals vanzelf spreekt, o.a. speciale aandacht geschonken aan de energiebehoeften voor het economisch herstel van Europa. Om deze behoeften te kunnen bevredigen zal de olieproductie sterk moeten toenemen, daar de consumptie van de zestien deelnemende landen snel zal stijgen in verband met de toenemende industriële bedrijvigheid, de sterker wordende vervanging van steenkool door stookolie en de groeiende mechanisering in de landbouw.

De totale behoeften van deze landen (tezamen met West-Duitsland) en hun overzeese gebiedsdelen zullen naar schatting stijgen van 47 miljoen ton in 1947 tot 77 miljoen ton in 1951, d.i. een stijging met 30 miljoen ton of 64 pCt. Voor West-Europa alleen verwacht men in de komende vier jaar een stijging van 25,6 miljoen ton, d.i. met 59 pCt vergeleken met 1947. Alleen al de behoefte aan stookolie zal met niet minder dan 16,8 miljoen ton (106 pCt) stijgen. Het Parijse rapport wijst er met klem op, dat elk achterblijven van de productie bij de schattingen „will, automatically either reduce economic activity or lead to increased requirements of coal”.

Hoe kan aan deze stijgende vraag worden voldaan? Een hoofdartikel in „Petroleum Press Service” van October 1947 gaat op deze vraag nader in. Daar de natuurlijke petroleumrijkdom binnen de zestien deelnemende

staten gering is en een stijging van de binnenlandse productie in voldoende snel tempo onwaarschijnlijk is, zal het grootste deel moeten worden verkregen door grotere import. Dit houdt echter niet in een evenredige stijging van de import uit dollargebieden, dank zij de belangrijke productiebelangen van Britse, Nederlandse en Franse ondernemingen in het buitenland.

Het programma, vastgesteld door de Parijse conferentie voor 1948—1951, beoogt o.a.: a. uitbreiding van de productie zowel in het binnenland als in de afhankelijke overzeese gebiedsdelen; b. stimulering van de olieproductie door de overzeese olieconcessies buiten de afhankelijke gebieden; c. vergroting van de binnenlandse raffinagecapaciteit met het oog op dollarbesparing en om de stijgende olieproductie van het Midden-Oosten in de consumptiecentra te kunnen verwerken. De vergroting van de raffinagecapaciteit is wel het meest kenmerkende van het olieplan. Naar de mening van bovengenoemd artikel zal deze uitbreiding voornamelijk plaatsvinden in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, waar de consumptie zodanig is, dat een uitbreiding van de raffinage op grote schaal op economische gronden gerechtvaardigd is. Het rapport wijst er, volgens genoemd blad terecht, op, dat de wereldmarkt voor petroleum en haar producten op het ogenblik zeer krap is. De Verenigde Staten, de grootste producenten en consumenten van olie, en vroeger grote exporteurs naar Europa en elders, zijn nu per saldo importeurs geworden. Het zal derhalve niet gemakkelijk zijn, de stijgende behoeften van de deelnemende landen en West-Duitsland te dekken. De grote inspanning, door Amerikaanse en niet-Amerikaanse producenten aan den dag gelegd, om de productie in overzeese gebieden te verhogen, zal echter binnen afzienbare tijd aanzienlijke resultaten boeken — in het bijzonder als de vereiste uitrusting beschikbaar komt. Men mag daarom redelijkerwijs aannemen, dat het olieprogramma tot een goed einde zal kunnen worden gebracht.

Hieronder volgt een staatje betreffende de totale import (dus zowel de olie-import als de import van materiaal, nodig ter uitbreiding van de olie-industrie) over de vier komende jaren:

Geschatte waarde van de import van petroleumproducten en uitrusting.

	(in miljoenen dollars)				Totaal 1948—1951	
	1948	1949	1950	1951	Te betalen met dollars	Te betalen met andere valuta
Ruwe olie	191	245	308	415	584	575
Geraffineerde producten	861	912	525	848	1.603	1.953
Uitrusting	449	452	442	472	555	1.260
Totaal	1.501	1.609	1.685	1.735	2.742	3.788

De import uit dollarlanden is, dank zij de grote Britse belangen in de petroleumindustrie, kleiner dan men zou verwachten, hoewel absoluut gezien toch nog groot genoeg. Van de totale behoeften aan petroleumproducten en uitrusting (\$ 6.530 miljoen), zal nl. 42 pCt moeten komen uit dollargebieden en de rest (58 pCt) uit niet-dollarlanden.

ENKELE BIJZONDERE ASPECTEN VAN ENGELAND'S EXPORTDRIVE.

In een brief aan de redactie van „The Times”, afgedrukt in het nummer van 7 dezer, wijst Prof. A. C. Pigou op enkele typische moeilijkheden, waarmede Engeland bij zijn pogingen tot bevordering van de export rekening moet houden.

Het is niet juist, zo zegt Prof. Pigou, om te denken, dat het doel is bereikt, wanneer de „export targets”, welke de Regering thans heeft gesteld, zijn verwezenlijkt. De vraag der meeste landen is nl. gericht op herstel van kapitaaluitrusting en voorraden. Is hieraan eenmaal voldaan, dan zal de vraag een sterke daling vertonen.

Er dreigen dan opnieuw gevaren voor het evenwicht in de handelsbalans.

Prof. Pigou stelt daarom voor, om de export in categorieën te splitsen, „according as the ratio in which the regular annual demand stands to the re-equipment and restocking demand is likely to be small, moderate, or large”. Aldus zijn bijv. zware machines en motorvoertuigen te beschouwen als „slechte” exporten, textielgoederen als „matig goede”, steenkolen en aan buitenlanders te bewijzen diensten als „goede” exporten. Hoe „beter” een goed op deze wijze is te classificeren, hoe meer de export ervan dient te worden bevorderd.

Voorts zal het volgens Prof. Pigou van belang zijn om nauwkeurig acht te slaan op de nieuwe, meer regelmatige vraag van andere landen, welke zich langzamerhand zal manifesteren, naarmate herstel der kapitaaluitrusting en voorraadvorming daar hun voltooiing naderen. Dit impliceert „flexibility of outlook on the part of business leaders and readiness on the part of wage-earners to vary the proportions in which they are engaged on different jobs”.

Tenslotte wijst Prof. Pigou op het feit, dat de ruilvoet, d. i. de relatie tussen import- en exportprijzen, in 1946 voor Engeland 5 pCt slechter was dan in 1938 en dat deze verhouding sindsdien nog ongunstiger is geworden. Omgekeerd was in het begin der 20-er jaren de ruilvoet voor Engeland 25 pCt gunstiger dan in 1914. Ware dit thans weer het geval, dan zou het betalingsbalansprobleem zijn oplossing naderen. Er bestaat geen directe kans op deze ontwikkeling; wel is te verwachten, dat, naarmate het herstel van de Europese landbouw vordert, de agrarische prijzen t. o. v. de prijzen van industrieproducten relatief zullen dalen, waardoor voor Engeland de ruilvoet een verbetering zou ondergaan.

ONTVANGEN BOEKEN EN BROCHURES.

BOEKEN.

- De noodvoorziening voor de gemeente-financiën* volgens het voorstel van de commissie-Oud, bewerkt door N. A. Nap. De voorzieningen van het Rijk met betrekking tot de gemeente-financiën, Deel VI. N. Samsom N.V., Alphen a. d. Rijn, 52 blz., f 1,75.
- De vakbeweging.* Ontwikkelingsschets en problemen door Mr S. Mok. De Volkspedagogische Bibliotheek, no. 9. Uitg. Vrij Nederland, Amsterdam 1947, 144 blz.
- Vrachtauto's voor het beroepsvervoer.* Een statistisch onderzoek door Drs S. Blokland. Uitgave van de Vakgroep Goederenvervoer langs de weg, 's-Gravenhage 1947, 81 blz., f 3,25.
- Het kapitaal der Naamlooze Vennootschap naar Nederlandsch Recht* door Mr Dr Th. W. F. Speetjens. H. van der Marck's Uitgevers Mij N.V., Roermond 1947, 179 blz., ingen. f 5,90, geb. f 7,15.
- Maastricht.* Een geografische — hoofdzakelijk economisch-geografische — beschrijving en verklaring der agglomeraties in de gemeente Maastricht. Dissertatie door H. C. W. Roemen. Uitg. „Ernest van Aelst”, Maastricht 1947, 345 blz., f 16,25.
- Modellen voor de rechtspraktijk,* samengesteld door L. van de Wal, Mr A. W. J. van Vrijberghe de Coningh, N. A. Kemp, met medewerking van J. C. Tieleman. N.V. Uitgevers-Maatschappij Æ Kluwer, Deventer 1947, f 6,90 losbladig in band.

BROCHURES.

- Kengetallen voor het kleinbedrijf.* Stichting Economisch Instituut voor de Middenstand. 's-Gravenhage 1947, 36 blz., f 1.
- Rationele werkmethode in de detailhandel* door Drs P. Th. van Leeuwen. Nederl. Katholieke Middenstandsbond, 1947, 51 blz.

De betekenis van het marktonderzoek voor het bedrijfsleven.

Nederlandse Stichting voor Statistiek, 11 blz.

Indonesië. Chronologisch Documentair Overzicht samengesteld door Mr J. A. Mommersteeg. Uitgave van Systemen Keesing, Amsterdam 1947, 40 blz., f 0,50.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Het belangrijkste feit, dat in de afgelopen week de aandacht trok, is wel de voorgenomen fusie tussen de Amsterdamsche Bank en de Incasso Bank. Het bedrijf der I. B. zal van 1 Januari 1948 af voor rekening van de A..B. worden uitgeoefend.

Als voornaamste reden voor deze bankconcentratie wordt aangegeven de mogelijkheid tot besparing van kosten, waarbij het veelal duplicerende net van bijkantoren wel een belangrijke rol zal hebben gespeeld. Het bedrijf der A. B., dat met name voor de dertiger jaren vooral op het buitenland was gericht, heeft uiteraard sindsdien belangrijke inkrimping ondergaan. Reeds voor de oorlog was er veelvuldig sprake van, dat het kapitaal der A. B. te groot was geworden in verband met de omvang der zaken. Anderzijds heeft zich bij de I. B. een vrij grote uitbreiding van het bedrijf voorgedaan, mede tot uiting komende in een toeneming van het debiteurencijfer van f 46 miljoen per einde 1939 tot f 95 miljoen per ultimo Augustus 1947. De inning der heffingen zal vermoedelijk een scherpe daling van het totaal der toevertrouwde gelden te zien geven, hetgeen voor de I. B. misschien te sterke spanningen in het leven zou roepen tussen de behoeften harer credietnemers en de beschikbare middelen, terwijl anderzijds bij de A. B. het bezwaar van het te grote kapitaal des te sterker zou komen te drukken. Door de voorgestelde combinatie kunnen deze bezwaren grotendeels worden ondervangen. Het ligt in de bedoeling het kapitaal der combinatie, dat thans f 85 miljoen bedraagt, tot f 70 miljoen te verminderen door voor de helft van de nominale waarde der aandelen I. B. aandelen A. B. te verstrekken, terwijl de A. B. de tot 50 pCt gereduceerde aandelen I. B. zal inkoop tegen een koers van 165 pCt. De A. B. zal te allen tijde het recht verkrijgen om de I. B. over te nemen voor een bedrag van f 24.750.000 (f 15 miljoen à 165 pCt), hetgeen vooral van belang is, indien aandeelhouders I. B. niet in meerderheid op het omwisselingsaanbod der A. B. ingaan.

Dit laatste lijkt trouwens niet voor de hand liggend, omdat het voorstel voor de aandeelhouders der I. B. wel aantrekkelijk schijnt. Niet alleen is de beurskoers der aandelen A. B., welke zij in ruil verkrijgen, hoger dan voor de aandelen I. B., doch tevens overtreft de koers van inkoop der aldus gehalveerde aandelen I. B. vrij aanzienlijk de laatste beurskoersen van aandelen I. B. en ook A. B.

De geldmarkt gaf in de afgelopen week over het algemeen een vrij ruime indruk. Driemaandspromessen werden tegen 7/8 pCt aangeboden, halfjaarspapier was tegen 1½ pCt verkrijgbaar en de langer lopende promessen noteerden practisch 1⅜ tot soms 1⅞ pCt. Callgeld werd aan het einde der week zo ruim aangeboden, dat het vrijwel niet geplaatst kon worden. Wellicht speelden technische omstandigheden, zoals het niet willen verlengen van op Vrijdag vervallend jaarpapier, omdat dit volgend jaar op Zondag vervalt, een rol bij dit grote aanbod van callgelden.

Op de Amsterdamse Beurs wisten tal van fondsen in de afgelopen week koersstijgingen te behalen. Vooral scheepvaartwaarden en Indische fondsen stegen in koers, de laatste met name onder invloed van mededelingen omtrent verbeterde economische mogelijkheden voor Sumatra's Oostkust. Volgens een mededeling van de directie zijn nog f 20 miljoen cum. pref. aandelen Unilever uitgegeven, waardoor deze onderneming wel wat sterk t.g.v. haar

kapitaalstructuur in de sfeer der vaste lasten terecht komt. In de beurskoersen kwam deze uitgifte niet tot uiting, zodat vermoedelijk wordt aangenomen, dat de aandelen zich in vaste handen bevinden. Na het bekend worden van de fusieplannen der A. B. en I. B. kwam in deze aandelen geen notering meer tot stand, omdat het Beursbestuur de handel opschortte tot meer exacte informatie bekend waren.

	3 Oct. 1947	10 Oct. 1947
A.K.U.	179	186½
v. Berkel's Patent	129	130½
Lever Bros. Unilever C. v. A.	304	303½
Philips G. b. v. A.	384½	382½
Koninklijke Petroleum	450	460
H.A.L.	224	235
N.S.U.	189	191½
H.V.A.	228	232
Deli Mij. C. v. A.	158½	161
Amsterdam Rubber	142	156

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 13 October 1947.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	(Hoofdbank f —) (Bijbank " —) (Agentsch. " 34.115,20)	f	34.115,20 ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid, sub 3 van de Bankwet 1937) 2° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		f	2.100.000.000,—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		f	140.376.127,68 ²⁾
Beleningen: Hoofdbank f	140.376.127,68		
(incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand) Bijbank "	969.301,31		
Agentsch. "	10.267.600,35		
Op effecten, enz.	f 151.613.029,34		
Op goederen en celen	f 151.227.325,08 ³⁾		
	385.704,26		151.613.029,34 ³⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)			—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		f	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 504.427.809,26		
Zilveren munt, enz.	2.185.482,84		
		f	506.613.292,10
Papier op het buitenland	f 166.137.400,—		
Tegood bij correspondenten in het buitenland	162.492.587,62		
Buitenlandse betaalmiddelen	5.081.591,55		
		f	333.711.579,17
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		f	79.979.247,90
Gebouwen en inventaris		f	3.500.000,—
Diverse rekeningen		f	64.134.998,39
		f	4.739.586.262,10
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000,—		
Reservefonds	12.452.579,46		
Bijzondere reserves	32.247.868,69		
Pensioenfonds	16.868.695,98		
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	125.380.310,—		
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	2.828.328.485,—		
Bankassignaties in omloop	32.180,21		
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist:	f 1.002.646.828,92		
Geblokkeerde saldo's van banken	61.766.543,71		
Geblokkeerde saldo's van anderen	41.155.537,54		
Vrije saldo's	459.534.341,69		
		f	1.565.103.251,86
Diverse rekeningen		f	139.172.890,90
		f	4.739.586.262,10

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
 2) Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 39.529.875,—
 Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 146.892.033,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegood bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
2 Sept. '47	503.979	144.776	269.938	—	160.359
8 " '47	504.044	149.636	250.985	—	153.545
15 " '47	504.096	149.636	251.012	—	154.541
22 " '47	504.156	157.430	240.567	—	154.668
29 " '47	504.224	157.430	221.868	—	153.732
6 Oct. '47	504.270	160.207	189.655	—	155.949
13 " '47	506.613	166.137	167.574	34	151.613

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening-courant			Vrije saldi
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
2 Sept. '47	2.851.436	858.696	47.533	34.946	706.224
8 " '47	2.831.897	877.503	32.548	39.767	693.735
15 " '47	2.816.325	918.682	34.523	49.697	652.453
22 " '47	2.801.388	895.198	57.168	49.040	663.943
29 " '47	2.856.116	860.416	41.084	38.197	647.384
6 Oct. '47	2.857.169	985.170	39.044	43.615	483.981
13 " '47	2.828.328	1.002.647	61.767	41.156	459.534

NATIONALE BANK VAN BELGIË.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goudvoorraad 1)	Buitenlandse deviezen	Papier op België	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
28 Aug. 1947	28.454	12.161	3.940	356	749	51.341
4 Sept. 1947	28.455	12.177	4.528	492	735	52.111
11 " 1947	28.459	12.288	4.433	316	737	51.866
18 " 1947	28.479	12.340	4.693	319	757	50.686
25 " 1947	28.478	12.169	4.499	440	727	50.881
2 Oct. 1947	28.288	12.531	4.848	600	708	51.861

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa 2)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van 6 Oct. '44 3)
				van de Schatkist	van anderen	
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
28 Aug. 1947	637	164.139	77.818	2	2.281	528
4 Sept. 1947	637	165.553	79.185	4	4.954	519
11 " 1947	637	165.247	79.013	4	4.771	518
18 " 1947	637	164.665	78.309	5	4.695	516
25 " 1947	637	164.592	78.125	5	4.678	515
2 Oct. 1947	637	166.275	79.647	5	4.667	514

1) Waarvan 10.493 miljoen frcs onbeschikbaar goudsaldi na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).
 2) Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen frcs.
 3) Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

FEDERAL RESERVE BANKS.
(Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt. securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
3 Sept. 1947	20.534	19.847	232	22.224
10 Sept. 1947	20.592	19.892	238	22.042
17 Sept. 1947	20.725	20.020	253	21.756

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt.	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	16.139
3 Sept. 1947	24.623	18.236	459	16.628
10 Sept. 1947	24.650	18.135	243	16.932
17 Sept. 1947	24.566	18.298	240	17.128

BANK VAN FRANKRIJK.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Disconto's en voorschotten	Voorschotten aan de Staat		
			Vaste	Schatkist	Bezettingskosten Duitsland
26 Dec. 1946	94.817	118.302	59.449	67.900	426.000
18 Sept. 1947	52.817	143.366	129.449	135.700	426.000
25 Sept. 1947	52.817	144.000	129.449	139.300	426.000
2 Oct. 1947	52.817	147.799	129.449	139.700	426.000

Data	Bankbiljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Staat	Diversen
26 Dec. 1946	721.865	63.458	765	62.693
18 Sept. 1947	850.645	70.806	747	69.108
25 Sept. 1947	852.195	72.078	779	70.323
2 Oct. 1947	873.916	68.929	760	67.030

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.
(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaal-voorraad	Buitent. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
23 Sept. 1947	5.306,9	66,3	140,0	48,8	3.956,7	1.294,7
30 Sept. 1947	5.307,2	64,9	154,8	48,9	4.107,9	1.174,2
7 Oct. 1947	5.352,1	62,3	116,9	48,8	4.067,1	1.202,3

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE IN NEDERLAND 1).

1938 = 100	Dec. 1945	Febr. 1947	Mrt 1947	April 1947	Mei 1947	Juni 1947	Juli 1947	Aug. 1947
Walsproducten van ijzer en staal ¹⁾	57	116	146	135	114	143	133	97
Cement	85	46	67	135	143	137	155	129
Metselstenen	33	68	66	56	48	55	63	58
Deuren	—	38	48	42	48	43	57	36
Katoen- en linnenweverijen	21	52	58	55	59	61	59	56
Schoenen	57	87	97	103	109	125	111	—
Sigaren	36	53	60	63	52	55	63	—
Sigaretten	65	113	136	126	118	126	127	—
Boter	27	21	23	43	81	89	91	72
Kaas	1	6	28	49	85	101	92	73

1) Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“; . betekent de gegevens onderbreken.
*) 1940 = 100.

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
(in miljoenen guldens).

Actief data	22-9-'47	29-9-'47	6-10-'47	13-10-'47	Passief data	22-9-'47	29-9-'47	6-10-'47	13-10-'47
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal	20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven door de Bank gekocht	—	—	—	—	Reservefonds	12,5	12,5	12,5	12,5
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947	2.100,0	2.100,0	2.100,0	2.100,0	Bijzondere reserves	32,2	32,3	32,2	32,2
Beleningen	154,7 ²⁾	153,7 ²⁾	156,0 ²⁾	151,6 ²⁾	Pensioenfonds	16,9	17,0	16,9	16,9
Voorschotten aan het Rijk	—	—	—	—	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	125,5	125,4	125,4	125,4
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	2.801,4	2.856,1	2.857,2	2.828,3
Munt en muntmateriaal:					Bankassigaties in omloop	0,1	—	0,1	—
Gouden munt en gouden muntmateriaal	502,1	502,2	502,2	504,4	Rekening-courant saldo's:				
Zilveren munt, enz.	2,0	2,1	2,1	2,2	s Rijks Schatkist	895,2	860,4	985,2	1.002,6
Papier op het buitenland	157,4	157,4	160,2	166,1	Geblokkeerde saldo's van banken	57,2	41,1	39,0	61,8
Tegood bij correspondenten in het buitenland	235,5	216,8	184,6	162,5	Geblokkeerde saldo's van anderen	49,0	38,2	43,6	41,2
Buitent. betaalmiddelen	5,1	5,1	5,0	5,1	Vrije saldo's	663,9	647,4	484,0	459,5
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	64,8	66,0	65,9	80,0	Diverse rekeningen	135,5	138,5	138,0	139,2
Gebouwen en inventaris	3,5	3,5	3,5	3,5					
Diverse rekeningen	84,3	82,1	74,6	64,2					
	4.809,4	4.788,9	4.754,1	4.739,6					

1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen
2) Waarvan aan Ned.-Indië (Wet van 15-3-'33 Staatsblad no. 99)

1) — 2) — 3) — 4) —
*) 39,5 *) 39,5 *) 39,5 *) 39,5

EMISSIES IN 1947.
(Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Nieuw geld
Januari	2.742.702	750	2.743.452	2.742.452	1.000
Februari	3.463	600	4.063	2.458	1.605
Maart	11.862	—	11.862	1.712	10.150
April	12.179	7.133	19.812	10.125	9.687
Mei	52.988	3.216	56.204	3.554	52.650
Juni	14.367	3.000	17.637	385	16.982
Juli	9.707	17.138	26.845	448	26.397
Augustus	12.005	546	12.551	5.398	7.153
September	14.926	28.645	43.571	575	42.996

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN SEPTEMBER 1947 1).
(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt.).

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëel)	Rentevoet	Looptijd
Obligaties.					
Overheid:					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	12.326	100	12.326	3	40 *)
Provincie Gelderland	2.000	100	2.000	3	20 *)
Particulieren:					
R.K. Kerkbestuur der Parochie v. d. H. Antonius Abt, Rotterdam 3)	600	100	600	3½	53 *)
Aandelen.					
N.V. Rubberfabriek „Vredestein“, 's-Gravenhage	1.300 ⁴⁾	172	2.236		
N.V. Zeeuwse Confectiefabriek, Middelburg	70	100	70		
N.V. Machinefabriek Du Croo & Brauns, Amsterdam	400	107½	430		
Lever Brothers & Unilever N.V., Rotterdam (4 % aflosbare cum.-pref. aandelen; aflosbaar op 31 Dec. 1955)	20.550	104	21.372		
N.V. Nederlands-Amerikaanse Fittingfabriek, Amsterdam gewone aandelen	3.400	108	3.672		
4 % cum.-pref. converteerbare aandelen	500	108	540		
N.V. v/h. Nierstrasz, Amsterdam	250	130	325		

1) Aansluitend op de emissiestatistiek in „E.-S.B.“ van 24 September 1947, blz. 770.

2) Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

3) Voor conversie is bestemd ± f 575.000.

4) Betaald is f 200.000 onderhands à pari geplaatst, wellicht bovendien uit het agio op de overige f 1.300.000.

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten

146,5 147,6 147,4 146,9

HAVENBEWEGING.

Te Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen aangekomen zeeschepen 1).

Tijdvak	Rotterdam		Amsterdam		Antwerpen	
	aantal	netto register tonnen	aantal	netto register tonnen	aantal	netto register tonnen
1939	12.026	19.392.128	3.110	4.024.738	9.524	15.888.710
1945	1.344	2.063.622	470	458.800	3.585	11.129.932
1946	4.464	5.911.539	1.706	1.833.381	5.284	9.311.899
Januari 1947	364	628.527	185	181.187	422	855.334
Februari	329	635.622	149	159.582	503	1.050.345
Maart	441	742.747	146	215.633	611	1.272.384
April	463	729.734	176	251.177	642	1.265.483
Mei	507	851.771	215	232.727	729	1.419.137
Juni	538	885.113	215	242.629	716	1.454.412
Juli	558	881.835	201	224.022	600	1.221.270
Augustus	615	976.754	234	254.678	815	1.749.160
31 Aug. t/m 6 Sept.	145	216.103	51	43.028	—	—
7 t/m 13 Sept.	132	217.910	50	55.222	—	—
14 t/m 20 Sept.	131	182.849	61	50.659	—	—
21 t/m 27 Sept.	118	219.059	51	49.950	—	—

1) Bronnen: „Mededelingen Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland“; Dienst Gemeente Handelsinrichtingen, Amsterdam; Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam; Economische dienst van de haven, Antwerpen.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt. securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	
				Totaal	Banken
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
24 Sept. '47	0,2	1.449,4	1.450	1.376,5	73,7
1 Oct. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.375,5	74,7
8 Oct. '47	0,2	1.449,3	1.450	1.374,3	75,9

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
24 Sept. '47	1,3	307,5	14,6	18,4	397,9	16,2	289,6
1 Oct. '47	2,2	301,5	14,5	27,7	402,0	9,7	297,4
8 Oct. '47	2,2	303,5	10,0	18,6	392,5	12,3	288,0

INDEXCIJFERS VAN LONEN VOLGENS REGELINGEN IN NEDERLAND 1).

1938/1939 = 100	Nijverheid 2)	Landbouw 3)	Nijverheid en landbouw
Aug. 1939	101	100	101
Mei 1945	116	190	126
Febr. 1947	165,6	240,6	171,6
Mrt 1947	165,6	240,6	176,1
Apr. 1947	165,3	240,6	175,8
Mei 1947	165,2	243,9*	176,2*
Juni 1947	166,4*	243,9*	177,3*
Juli 1947	166,6*	243,9*	177,4*
Aug. 1947	169,0**)	243,9*	179,5*

1) Bron: „Statistisch Bulletin van het C.B.S.“

2) Gemiddelden 24 bedrijfstakken.

3) Akkerbouw en veehouderij.

*) Voorlopige cijfers.

**) Verhoging lonen metaalnijverheid, o.a. als compensatie voor aftrek pensioenpremie.

PRODUCTIE EN EXPORT VAN NATUURRUBBER 1).

In 1.000 long tons	Productie natuur rubber			Export natuur rubber		
	Indonesië	Malakka	Totaal	Indonesië	Malakka	Totaal
1941	650	600	1.600	636	575	1.510
1942	—	150	255,8	50	55	290
1943	—	50	280,6	—	—	207,4
1944	—	25	280	—	—	206,7
1945	—	8,6	240	4,3	51,6	250
1946	175	403,7	835	230	366,9	960
1947 Januari	20	52,7	100	18,8	40,7	82,5
Februari	22,5	50,1	97,5	21,3	41,6	90
Maart	22,5	58,9	107,5	19,9	62,7	115
April	25	49,7	102,5	29,5	41	100
Mei	30	47,2	102,5	26,4	67,2	115
Juni	22,5	52,8	95	24,8	39,1	80
Juli	—	53,9	—	—	48,5	—

1) Bron: „Rubber Statistical Bulletin“ van Augustus 1947. De cijfers zijn schattingen.

— betekent: niet beschikbaar.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	30 Sept. 1947	23 Sept. 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 848.107.095,63	f 909.032.297,34
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 515.752,49	„ 413.053,83
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 332.808.836,22	„ 348.597.262,71
Voorschotten op ult. Augustus 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 67.572.656,55	„ 67.572.656,55
Vordering in rek.-courant op: Nederlands-Indië	„ 690.533.517,28	„ 686.225.156,07
Suriname	„ 39.851.797,52	„ 39.751.797,52
Curacao	„ 895.980,99	„ 845.980,99
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 38.563.078,53	„ 33.682.559,08
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 190.133.677,21	„ 179.032.757,21

Verplichtingen	30 Sept. 1947	23 Sept. 1947
Voorschot door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1099.068.800,—	f 1095.868.800,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 2.100.000.000,—	„ 2.100.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.441 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 667 m/m	„ 5774.000.000,—	„ 5736.000.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 147.591.731,—	„ 144.385.153,50
Schuld op ult. Augustus 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 439.862.174,34	„ 456.098.698,07
Andere staatsbedrijven	„ 3.930.121,20	„ 3.930.121,20
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3164.180.464,78	„ 3204.050.617,54

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 20 Oct. a.s. in het bezit te zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

Beschikbare krachten

Econ. cand.

24 jaar, practijk dipl. Boekh. en Spaans, zoekt werkring waar hij na korte proeftijd uitgezonden zal worden naar Zuid-Amerika. Br. no. ESB 1034 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

FINANCIEEL EXPERT — BANKDESKUNDIGE

als reserve-officier te Amsterdam gemobiliseerd, wenscht zijn vrijen tijd productief te maken en belast zich met

Balansanalyses, Bedrijfseconomische- en Beleggingsadviezen, Commentariering Jaarverslagen, Financiële Journalistiek.

Br. no. 129.603 aan BOLREK., Kon.plein 1, A'dam.

Announces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Vacatures

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij de secretarie-afd. Renteg. Eigendommen en Adm. Openbare Werken is vacant de betrekking van

commies event. hoofdcommies

Leeftijdsgrens 35 jaar. Vereisten: Bezit dipl. H.B.S. 5 j. c., benevens diploma M.O. boekhouden of Staatspr. dipl. voor handel en adm. Ruime administratieve ervaring. Bezit dipl. M.O. Staathuishoudkunde en statistiek en/of dipl. gemeentefinanciën strekt tot aanbeveling.

Salarisgrenzen: Commies geh. f 3072,50 — f 4256,25
ongeh. f 2742,64 — f 4015,76
Hoofdc. geh. f 3678,75 — f 5437,50
ongeh. f 3455,59 — f 5161,58

Een herziening van de salarisregeling is in een vergevorderd stadium van voorbereiding. Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Sollicitaties op zegel te richten tot B. en W. van R'dam en in te zenden aan Bur. Personeelvoorziening, kamer 331, Raadhuis, binnen 14 dagen na het verschijnen van deze oproep, onder no. 500.

DE NEDERLANDSCHE BANK N.V. te Amsterdam vraagt voor de Afdeling Buitenland van haar Hoofdbank een

jurist of economist

bekend met deviezenvoorschriften en internationaal betalingsverkeer. Bankervaring strekt tot aanbeveling. Leeftijd bij voorkeur niet boven 35 jaar.

HOOGOVS IJMUIDEN

De Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V. te IJmuiden zoekt voor haar commerciële Afdeling

ENIGE NIEUWE KRACHTEN

leeftijd 22-40 jaar.

Sollicitaties met beschrijving van levensloop en opleiding worden, vergezeld van een recente pasfoto en onder vermelding van ons nummer ESB 36 ingewacht bij de Sociale Afdeling Princenhof.

Commanditaire Vennootschap op Aandelen
onder de Firma

TIELEMAN & DROS

gevestigd te LEIDEN.

UITGIFTE van

f 660.000.— gewone aandelen aan toonder,
in stukken van f 1000.— nominaal
rechtgevende op de helft van het over het boekjaar 1947
uit te keren dividendpercentage en ten volle delende in
de resultaten over volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving,
uitsluitend voor aandeelhouders, op bovengenoemde
uitgifte zal zijn opengesteld op

VRIJDAG 17 OCTOBER 1947,

tot des namiddags 4 uur

bij hare kantoren te AMSTERDAM, ROTTERDAM,
's-GRAVENHAGE en LEIDEN.

tot de koers van 135 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus dd. 10 dezer,
waarvan exemplaren, alsmede inschrijvingsformulieren
bij bovenvermelde kantoren verkrijgbaar zijn.

INCASSO-BANK N.V.

AMSTERDAM, 10 October 1947.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 30 SEPTEMBER 1947

Kas, Kassiers en Daggeldleningen	f 13.120.311,70
Nederlands Schatkistpapier	„ 639.456.220,62
Ander Overheidspapier	„ 1.520.931,43
Wissels	„ 1.045.323,01
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„ 14.816.454,73
Effecten en Syndicaten	„ 1.704.629,02
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	„ 9.492.076,66
Debiteuren	„ 88.609.840,81
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 8.563.970,35
Gebouwen	„ 3.500.000,—
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.011.195,20
	f 782.840.953,53

Kapitaal	f 40.000.000,—
Reserve	„ 12.000.000,—
Bouwreserve	„ 2.000.000,—
Deposito's op Termijn	„ 66.316.307,69
Crediteuren	„ 645.176.562,18
Geaccepteerde Wissels	„ 21.814,18
Geaccepteerd door Derden	„ 89.694,47
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	„ 16.225.379,81
Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.011.195,20
	f 782.840.953,53

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek
„Vacatures” voor het
oproepen van sollicitan-
ten voor leidende functies